

PRAVI HEROJI

Ana Martinoli

Podkast kao alat u obrazovnim procesima
Uputstvo za upotrebu podkast serijala

"Pravi heroji"

YIHR, Beograd
2024.

Ministero degli Affari Esteri
e della Cooperazione Internazionale

Uvod - Svrha i ciljevi priručnika

Podkasti, osim što su proteklih deceniju i po, postali uzbudljiv i raznovrstan medijski oblik, sve češće se pojavljuju i kao koristan, efikasan, dinamičan i svestran alat za obrazovanje i inovativan način za unapređenje kvaliteta učenja. Kao medij zasnovan na zvuku, podkasti pružaju edukatorima fleksibilan format koji može angažovati učenike u formalnom, i neformalnom okruženju. Bilo da se koriste kao dopuna tradicionalnim metodama podučavanja ili kao glavni izvor za učenje, podkasti stvaraju prostor u kom učenici mogu usvajati informacije na način koji odgovara njihovim individualnim potrebama i životnom stilu.

Jedna od ključnih prednosti korišćenja podkasta u obrazovanju je njihova **dostupnost**. Učenici mogu slušati obrazovni sadržaj bilo gde i bilo kada, pretvarajući trenutke putovanja, vežbanja ili slobodnog vremena u prilike za učenje. Ova **fleksibilnost** omogućava učenicima da se angažuju sa materijalom sopstvenim tempom, nudeći personalizovan pristup koji tradicionalni oblici učenja ne mogu uvek da pruže.

Podkasti podstiču **aktivno slušanje** i mogu pomoći u razvijanju **kritičkog mišljenja**. Kroz narativni ili diskusioni format, omogućavaju dublje istraživanje tema, podstičući učenike na refleksiju i diskusiju. Ovaj medijski format takođe omogućava **kreativne pristupe u oblikovanju edukativnog sadržaja**, od intervjua sa stručnjacima do pripovedanja koje čini složene ideje razumljivijim i zanimljivijim.

Za edukatore, podkasti nude isplativ i lako dostupan format koji se može ažurirati ili proširiti bez značajnih logističkih prepreka. Uključivanjem podkasta u nastavni plan, nastavnici mogu proširiti obim svojih lekcija, prilagođavajući se različitim stilovima učenja i poboljšavajući ukupne obrazovne rezultate.

Jedan od ključnih ciljeva korišćenja obrazovnih podkasta je i **promovisanje samostalnog učenja**. Za razliku od strukturisanog formalnog obrazovanja, gde se učenje odvija prema unapred određenom programu, podkasti osnažuju učenike da sami biraju kada, gde i kako će se angažovati sa materijalom. Ova sloboda omogućava pojedincima da preuzmu odgovornost za sopstveni proces učenja, birajući teme koje ih zanimaju i usvajajući informacije sopstvenim tempom. Bilo da učenik ponavlja gradivo iz kursa ili istražuje potpuno nove teme, podkasti pružaju samostalno i personalizovano obrazovno iskustvo koje se prilagođava načinu života učenika.

Drugi važan cilj je **povećanje dostupnosti obrazovanja**. Podkasti uklanjaju mnoge barijere za obrazovanje, čineći učenje inkluzivnijim. Tako upotreba podkasta u obrazovanju afirmiše demokratizaciju edukativnih procesa, osiguravajući da znanje ne ostane ograničeno na formalne okvire ili privilegovane grupe.

Podkasti su takođe dizajnirani da omogućavaju **različite stilove učenja**. Mnogi podkasti koriste pripovedanje, intervju i diskusije kako bi dodatno obogatili i razvili edukativne tematske jedinice. Ovi formati omogućavaju kreativan i zanimljiv sadržaj koji može duže zadržati pažnju slušalaca u poređenju sa tradicionalnim metodama čitanja ili predavanja. Angažovanjem učenika na ovaj način, podkasti pomažu da efikasnije zadrže informacije i podstiču dublje istraživanje tema sa kojima su se možda samo površno sreli u formalnom obrazovanju.

Ključni cilj obrazovnih podkasta je i **pružanje konteksta i praktične primene akademskog znanja**. Mnogi podkasti se fokusiraju na primenu teorijskih koncepata u svakodnevnom životu, pomažući učenicima da razumeju kako ti koncepti funkcionišu u praksi. Ovaj fokus na stvarni svet pomaže u premošćavanju jaza između teorijskog učenja i praktične primene, poboljšavajući relevantnost obrazovnog sadržaja. Takva kontekstualizacija podstiče kritičko mišljenje i pomaže učenicima da bolje razumeju apstraktne pojmove.

Konačno, cilj korišćenja podkasta kao alata za neformalno učenje je **podsticanje kulture doživotnog učenja**. Kako se priroda rada i tehnologije brzo menja, potreba za kontinuiranim učenjem postaje sve važnija. Ovaj stav prema doživotnom učenju pomaže da kontinuirano rade na ličnom razvoju i da svoju intelektualnu radoznalost održavaju svežom izvan formalnog obrazovanja.

U ovom priručniku istražićemo kako se podkasti mogu efikasno integrisati u obrazovne prakse, pružajući savete i strategije za najefikasnije korišćenje njihovog potencijala.

Poglavlje 1: Razumevanje podkasta

Šta je podkast? - definicija i format

Podkast je reč koju poslednjih godina često čujemo, a nismo baš uvek sigurni šta tačno znači u medijskoj praksi. Za neke je to produžetak radija, za neke novi kanal ili platforma. Činjenica je da podkast, u svom originalnom obliku, podrazumeva - najjednostavnije - audio sadržaj "spakovan" u epizode koje mogu biti povezane sličnim temama ili ciljevima spram slušalaca kojima se obraća. Na radio podseća jer je originalni podkast zasnovan samo i isključivo na zvučnoj dimenziji, tako da nas vraća u davne dane kada su u programima radio stanica postojali brojni govorni programi - intervjui, debate, analize vesti i događaja iz kulture, ekonomije, edukativne emisije iz najrazličitijih oblasti, ali i radio drame i reportaže odnosno dokumentarni programi. Pojava podkastinga je rezultat novih mogućnosti koje je na medijsko tržište donela digitalizacija, ali i potreba publike za specijalizovanim, stručnim ili eksperimentalnim sadržajima. Tako je podkast na tržište doneo karakteristike i mogućnosti digitalizacije - **interaktivnost, multiplatformnost, veću dostupnost i veću raznovrsnost** sadržaja.

Podkasting je neka vrsta medijske revolucije koja je svoj uticaj imala na medijske producente i autore medijskog sadržaja, ponašanje i očekivanja publike, distribuciju i promociju sadržaja i, konačno, medijsko tržište kao poslovno, biznis okruženje kojim upravljaju finansijski motivi. Posebna moć podkasta leži u njegovoj jednostavnosti, efikasnoj produkciji, otvorenosti za angažman publike u stvaranju sadržaja. Nagoveštaji podkasta bili su blogovi, potom društvene mreže, a danas je to niz različitih audio i video medijskih sadržaja dostupnih na zahtev, koje proizvodi sama publika i distribuirana putem otvorenih, umreženih digitalnih kanala i platformi kojima može sama da upravlja. Demokratizacija medijskog tržišta čini se da nikad nije bila intenzivnija.

Iako podseća na radio, podkast je u odnosu na svog starijeg prethodnika u mnogim aspektima savršeniji, funkcionalniji i prijemčiviji za publiku digitalnog doba. Za početak, podkast je **prevazišao efemernost**, prolaznost radijskog sadržaja, pružanjem mogućnosti slušaocima da sve emitovane sadržaje, u celini ili delimično, preslušaju na zahtev, kad i gde oni to žele. Podkast je **organski globalni format**, a publika popularnih podkast sadržaja se okuplja iz najrazličitijih delova sveta, ali i najrazličitijih zajednica, ukoliko deli interesovanja, navike i potrebe. Interaktivnost kao jedna od ključnih mogućnosti koju kreira digitalizacija otvara prostor za **ostvarivanje sofisticiranijih načina komunikacije sa publikom** i preciznije upoznavanje strukture slušalaca, ali i praćenje načina slušanja, direktniju komunikaciju na relaciji autori-publika i podsticanje publike da i sama proizvede neku vrstu odgovora na sadržaj koji je čula. Konačno, otvarajući **prostor za angažman** i realizaciju ideja pojedinaca, entuzijasta, ali i medijskih profesionalaca koji svoje mesto ne mogu da nađu u *mainstream* medijima, internet postaje prostor za afirmisanje zapostavljenih formata i žanrova, za podsticanje autorskih sadržaja, oslobođen diktata medijskih korporacija, političkih pritisaka i komercijalnog tržišta - a podkast je jedan od formata koji se pokazao kao najpogodniji za sve ove ciljeve. Danas, izvesno je da podkasting predstavlja autentičan globalni medijski format koji pomaže u boljem razumevanju savremenog medijskog tržišta. Iako zasnovan na specifičnoj tehničko-tehnološkoj osnovi i fokusiran na izgradnju autentične estetske i programske forme, podkast se oslanja na osnovne snage radija – **govor, ljudski glas, direktnost, intimnost, ubedljivo i zavodljivo pripovedanje, komunikaciju i blisku vezu sa slušaocima**. Podkasting je istovremeno i moguća najava budućeg medijskog tržišta u kome je posebno osnažen pojedinac-korisnik, sada i stvaralac medijskog sadržaja, koji osvaja poziciju sa koje je moguće preispitivati dominantne medijske diskurse i stereotipe, i koji u centar medijske razmene stavlja svoje potrebe kao pojedinca ili predstavnika neke društvene grupe, te više nije nevidljivi deo masovne publike.

Iako podkasting kod nas tek proteklih par godina dolazi u fokus tržišta i medijskih producenata, ova inovacija je prisutna i dostupna na tržištu od 2004. godine. Mnogi autori, kada rezimiraju istoriju podkastinga, napominju da neke oblike ovog formata možemo da primetimo čak i u 90tim godinama prošlog veka, ali da je za istinski prodor na tržište bila neophodna jednostavnija, pristupačnija i efikasnija tehnologija. Tokom svih ovih godina, podkast se nametnuo ne samo kao uzbudljiva, bogata i raznovrsna platforma za medijske sadržaje, već i kao alat koji ima kapacitet i za kompleksnije funkcije - pre svega, za učenje. Učenje, usavršavanje i produblјivanje znanja, usvajanje novih informacija, preispitivanje stavova i smeštanje novih perspektiva u postojeći korpus znanja - sve su to motivi sa kojima pristupamo različitim medijskim sadržajima. Podkast se svojim specifičnim karakteristikama, potencijalima za analizu i obradu odabranih tema, dostupnost, pristupačnost i direktnost odlično uklapa u sofisticirane tehnike obrazovanja koje se neminovno moraju prilagođavati novim načinima učenja i izvođenja nastavnih procesa, procesima prenošenja znanja i veština koji se danas odvijaju u nikad dinamičnijim društvenim okolnostima.

Evolucija podkasta u 21. veku

- 2000: Pojavljuje se koncept audio blogovanja, gde pojedinci koriste internet za deljenje audio sadržaja. Međutim, šira primena je ograničena zbog tehnoloških prepreka.
- 2001: iPod postaje popularan, postavljajući temelje za prenosiv sadržaj u audio formatu.
- 2003: Bivši MTV voditelj Adam Curry i softverski programer Dave Winer sarađuju na kreiranju metode za distribuciju audio fajlova preko interneta koristeći RSS sa dodacima, što označava rođenje podkasting formata.
- 2004: Termin „podkasting“ skovao je novinar Ben Hammersley u članku za Guardian, spajajući „iPod“ i „broadcasting“.
- 2005: Apple integriše podršku za podkaste u iTunes, omogućavajući korisnicima da preuzimaju i slušaju podkaste direktno na svojim iPodima, što značajno povećava vidljivost medijskog formata.
- 2005: Predsednik SAD George W. Bush svoje nedeljno radio obraćanje plasira i kao podkast, uvažavajući rastući uticaj ovog medija.
- 2006: Održava se prva dodela Podkast Awards
- 2007: Pojavljuje se iPhone, čineći slušanje podkasta dostupnijim preko mobilnih uređaja i aplikacija.
- 2009: Popularni podkasti poput *The Joe Rogan Experience* i *Stuff You Should Know* počinju da privlače široku publiku, doprinoseći rastu popularnosti podkasta u različitim žanrovima.
- 2012: Aplikacija za podkaste Stitcher postaje dostupna u automobilskim kontrolnim tablama, čineći podkaste pristupačnijim tokom vožnje.
- 2014: *Serial*, podkast o istraživačkom novinarstvu, debituje i postaje kulturni fenomen. Njegov uspeh donosi podkastima veliku pažnju, ističući njihov potencijal za pripovedanje i istraživačko novinarstvo i izveštavanje.
- 2014: Pokreće se Patreon, platforma koja podkasterima omogućava da monetizuju svoj sadržaj uz podršku slušalaca, što omogućava veću nezavisnost i stvaranje novih podkasta.

2015: Apple objavljuje da je preko milijardu pretplata na podkaste ostvareno putem njihove platforme, što pokazuje veliki rast publike. 2015: Gimlet Media, jedna od prvih profesionalnih produkcijskih kompanija za podkaste, prikuplja značajna sredstva, što označava prelazak ka profesionalizaciji podkast produkcije. 2016: Spotify uvodi podkast striming na svoju platformu, dodatno šireći publiku podkasta. 2017: Google najavljuje Google Podcasts, povećavajući dostupnost medija korisnicima

Android operativnog sistema

2018: *The Daily* u produkciji The New York Timesa postaje jedan od najpopularnijih podkasta vesti, sa više miliona slušalaca svakodnevno, što pokazuje porast podkasta kao glavnog izvora vesti.

2019: Spotify kupuje podkast kompanije Gimlet Media i Anchor, što ukazuje na njihovu nameru da dominiraju u prostoru podkasta, pokrećući talas konsolidacije u industriji.

2020: Tokom pandemije COVID-19, potrošnja podkasta raste jer publika traži zabavu i edukaciju od kuće. Posebno se beleži rast tematski usko fokusiranih i obrazovnih podkasta.

2020: Amazon ulazi u prostor podkasta kupovinom Wondery, što dodatno potvrđuje komercijalni potencijal ovog medija.

2021: Spotify potpisuje ekskluzivne ugovore za podkaste sa velikim imenima poput Joe Rogana i Michelle Obame, naglašavajući vrednost ekskluzivnog sadržaja u industriji podkasta.

2022: Podkasti nastavljaju da evoluiraju, plasirajući inovativne formate poput video podkasta, što zamagljuje granice između podkasta i drugih oblika digitalnog sadržaja.

2023: Alati veštačke inteligencije za kreiranje, transkripciju i distribuciju podkasta postaju sve češći, automatizujući delove produkcije i omogućavajući većem broju kreatora da uđu u svet podkasta.

Vrste podkasta

Svakog dana, medijsko tržište dobije hiljade novih podkast epizoda, a često se kaže da ne postoji tema koju neki podkast nije obradio. Raznovrsnost sadržaja, formi, dinamike pripovedanja, ukrštanje sa različitim stilovima novinarstva - sve to utiče na kvalitet ovog medijskog formata. Brojni su načini da razlikujemo podkaste, a ovo su samo neki od njih.

U odnosu na poreklo produkcije, možemo razlikovati (Newman i Gallo, 2019:9):

- *native podkast* - audio sadržaj koji je originalno produciran za ponudu na zahtev i distribuciju u onlajn okruženju, a nije prethodno emitovan u okviru nekog postojećeg radio ili TV programa
- *catch up radio* - odloženo slušanje sadržaja na zahtev, koji je prethodno emitovan u okviru nekog radio ili TV programa.

Kada je u pitanju produkcija podkasta, mogu se identifikovati tri osnovne linije po kojima se podkast kao medijski format razvija:

- prvu struju čine nezavisni, samostalni autori-producenti, oni koji su podkast i prepoznali kao prostor za eksperiment i autentični izraz, ali je njihov opstanak, sa

rastom podcast tržišta, više nego neizvestan imajući u vidu rast kvaliteta produkcije i ulaganje u promociju podcasta od strane velikih medijskih kompanija,

- drugu struju čine produkcije pokrenute sa ciljem da se fokusiraju na proizvodnju audio sadržaja na zahtev i koje su predvodnice u definisanju novih biznis modela i predlaganju rešenja za unapređenje pozicije podcasta na medijskom tržištu
- konačno, treću struju čine velike medijske kompanije koje se ubrzano priključuju podcast tržištu poslednjih nekoliko godina uviđajući njegove finansijske, programske i slušalačke potencijale. Ovoj grupi pripadaju kompanije poput Spotify, Pandore, ali i New York Timesa, Guardian, te javnih medijskih servisa poput BBC-ja. Ove kompanije su istovremeno i distributivne platforme i producenti zainteresovani za proizvodnju originalnog sadržaja, one već imaju zavidan broj pretplatnika i korisnika na svojim platformama i žele da uspeh u svom primarnom polju delovanja prenesu i na novi audio medijski sadržaj. Ova grupa će, najverovatnije, pomoći da veliki oglašivači postanu deo podcast industrije i ona će, najbrže, proširiti krug podcast auditorijuma, ali i doprineti široj i značajnijoj popularizaciji podcasta kao formata.

Kao moguću, specijalizovaniju kategorizaciju podcast sadržaja prema temi odnosno vrsti programa, Lindberg (2019:19-20) navodi sledeće:

News explainers

Posvećeni dubinskoj analizi dnevnih tema, prilagođeni vremenu koje se provodi u saobraćaju, ne traju duže od 30 minuta. Ova forma bi mogla da bude ekvivalent nekadašnjim centralnim informativnim emisijama u jutarnjim i drive time segmentima programa, kada publika ima vremena da posveti punu pažnju informacijama.

Kao primer ovog podcast formata Lindberg (2019:19) navodi Today in Focus koji producira dnevni list Guardian i uz zaključak da je on "posebno namenjen mlađoj publici koja ne prati vesti i koja se oseća isključeno jer vesti ne razume".

True crime

Iz ove kategorije već niz godina dolaze najpopularniji i najslušaniji podcast sadržaji. Često su predmet *binge* slušanja što može biti sugestija za produkcije da ih plasiraju kao celu sezonu odjednom. Rezultiraju visokim angažmanom publike, a ženska publika je zastupljena u većem procentu, navodi istraživanje koje je sprovedla Lindberg.

Tematski i "svevremini" programi

Podkasti iz ove kategorije nisu vezani za dnevno aktuelnu temu ili vesti, pa se mogu slušati i dugo vremena nakon produkcije. Nisu *niche* orijentisani, uglavnom se bave istorijskim, društvenim temama, kvanjem, savetima za lični razvoj i sl.

I dok su *news* i zabava već dobro pozicionirani kada je podcast sadržaj u pitanju, budućnost ovog formata će, između ostalog, zavisiti i od sposobnosti da razvije nove

oblike – *reality* sadržaje i kvizove - ali i od jačeg prisustva mainstream autora i prezentera. (Pratt, 2018) Lindberg dodatno naglašava da uvid u Top 100 liste za svaku analiziranu državu njenog istraživanja pokazuje da **publika uvek preferira nacionalni sadržaj**, bilo da je reč o engleskom ili ne-engleskom govornom području.

Tokom skoro dve decenije duge evolucije podkasta kao medijskog formata, specijalizovali su se i dodatni oblici koji se, prema vrsti, mogu svrstati u informativne, informativno-zabavne, kulturne, obrazovne, naučno-popularne, zabavne. Ovako širok izbor omogućava selekciju onih podkast sadržaja koji će najviše odgovarati ciljevima nastave, senzibilitetu i navikama učenika, različitim nivoima predznanja o određenoj temi i sl.

Podkast intervju su ubedljivo najdominantniji oblik podkasta na srpskom i regionalnom tržištu. Najjednostavniji za produkciju, podrazumevaju razgovor autora/voditelja sa jednim ili više gostiju koji su relevantni i značajni, stručni za odabranu temu. Ova vrsta podkasta može biti namenjena dubljem razumevanju događaja, fenomena, procesa, kako kroz specijalizovana znanja, tako i lično iskustvo sagovornika. Privlačnost podkast intervju je u neformalnom, opuštenom tonu razgovora, korišćenju prijemčivog stila komunikacije. Nedostaci ove forme su, najčešće, vrlo skromna zvučna slika, težina držanja pažnje slušalaca jednoličnom dinamikom intervju, često i predugačke epizode.

Kao neka vrsta razvoja podkast intervju praksa prepoznaje i tzv. panel podkaste, koji se realizuju ponovo u obliku razgovora, jednog ili više domaćina sa više sagovornika koji imaju različite stavove o odabranim temama.

Popularna podvrsta podkasta intervju i podkast panela su recenzije sadržaja iz popkulture, ali i analiza najaktuelnijih društveno-političkih tema.

Narativni podkasti su fokusirani na pričanje priče o određenom događaju, fenomenu, procesu ili ličnosti, uz poštovanje uobičajenih dramaturških strategija razvijanja sadržaja. Narativni podkasti mogu biti serije i serijali, u zavisnosti od toga da li su epizode međusobno povezane istom pričom/temom ili je svaka zasebna priča gde je više epizoda objedinjeno krovnom temom u okviru sezone. Atraktivnost ove vrste podkasta se, sve češće, postiže angažovanjem poznatih umetnika - glumaca, muzičara, pisaca - kao glavnih naratora ili izvođača audio sadržaja, čime se publika dodatno privlači. Takođe, produkcijski, ova vrsta podkasta je bogatija, ima mogućnost strateškog korišćenja različitih sredstava - muzike, šumova, dokumentarnih i arhivskih snimaka - kako bi se stvorila upečatljiva, dinamična atmosfera i atraktivniji materijal. Kao podvrsta narativnih podkasta izdvajaju se "izmišljene priče" odnosno fikcija u podkastu. Možda najbolji naslednik nekadašnjih radio drama, podkasti zasnovani na izmišljenim pričama su, zapravo, igrani filmovi i serije u audio formatu. Mogu biti producirani na osnovu postojećeg literarnog predloška ili na materijalu specijalno stvorenom za podkast odnosno audio produkciju.

Obrazovni podkasti - podkast lekcije Obrazovni podkasti mogu biti grupisani u serijale koji su zasnovani na nastavnom planu i programu određenog predmeta. Svaka epizoda predstavlja jednu lekciju/tematsku jedinicu predviđenu nastavnim programom, a cilj ne mora biti samo prenošenje teorijskih znanja, već i skup praktičnih saveta i instrukcija vezanih za usvajanje određene veštine. Produkcija ove vrste podkasta zavisi od raspoloživog budžeta i tehničkih mogućnosti autora, ali čak i sama audio lekcija zasnovana na glasu i jednostavnom instrumentalu može biti koristan i efikasan dopunski materijal, kome se učenici/studenti mogu vraćati po potrebi.

Dokumentarni podkasti

Ova vrsta podkasta obuhvata najširi skup tema i žanrova - od true crime, preko istorijskih tema do kulturnih fenomena. Cilj je da se upotrebom tehnika istraživačkog novinarstva, kombinovanjem naracije i prikupljenog dokumentarnog, arhivskog materijala i autentičnih svedočenja, ispriča priča koja dubinski istražuje određenu temu. Atraktivnost ovih podkasta je u dinamičnoj zvučnoj slici, proverenim i zanimljivim informacijama, uzbudljivoj naraciji. Dokumentarni podkasti, takođe, mogu biti dragocena nadogradnja formalnog obrazovnog programa.

Konačno, sve navedene vrste podkasta mogu u praksi doživeti nove verzije, nastale spajanjem i ukrštanjem više formi. Hibridni podkasti su podkasti u kojima možemo čuti delove intervjua, panel diskusija, inserte iz serija i filmova, delove audio drama, sadržaja emitovanih u drugim medijima i sl. Ograničenja nema, a svaki pokušaj klasifikacije nije konačan jer se praksa na dnevnom nivou prilagođava različitim potrebama publike, različitim ciljevima autora i producenata, potragom za što autentičnijim stilom, izrazom, sa ciljem da se pažnja privuče, a priča ispriča upečatljivo i efektno.

Kako podkast doprinosi procesima saznavanja, učenja i razvijanja kritičkog mišljenja

Iako je podkasting, kao dodatni kanal za distribuciju, sve više prepoznat od strane medijskih kompanija, pa samim tim i predmet primene postojećih pravila programskih i finansijskih planiranja, važno je razumeti važnost, ulogu i potencijalni doprinos publike kroz razumevanje njenog mogućeg angažmana u digitalnom okruženju i, konkretno, razvoju medijskih sadržaja.

Kada se analizira veza između publike i podkastinga lako se uviđa da je ovaj odnos dinamičan i kompleksan, te da uloga publike u kreiranju podkast sadržaja može biti višestruka. Sva navedena teorijska polazišta promišljanja sadržaja koji proizvodi publika dobijaju punu vrednost tek kada se smeste u praktičan kontekst. Činjenica da danas svako može da proizvede i distribuira nekoj publici svoj sadržaj, pa tako i podkast, doprinosi širenju već ogromne ponude medijskih sadržaja. Bogatija i

intenzivnija produkcija doprinosi dinamičnijoj razmeni ideja, kreativnih potencijala autora, pa i informacija, te povećanju diverziteta medijskog tržišta. Na ovaj način, angažmanom publike, praktično svako mišljenje, manjinsko ili većinsko, svaki izraz, ideja, mogu dobiti svoj prostor. Podkasting postaje ne samo sredstvo koje olakšava i podstiče participaciju, već i otvara put za nove oblike građanskog aktivizma i učešća u životu i razvoju jednog društva na intenzivniji i fleksibilniji način nego bilo koji medijski sadržaj pre. Naviknuta na kontrolu, ali i mogućnost direktnog učešća u medijskoj razmeni, savremena publika sve više vrednuje trenutnost i brzinu dobijanja sadržaja, kao i lična iskustva i živopisno pripovedanje o događajima, što zamenjuje ranije poželjni formalni, često krut novinarski ton. Podkasting, kombinujući različite potrebe i očekivanja publike, ali i otvarajući put ka mnogo intenzivnijem angažmanu publike u samoj produkciji, kreira i nov, svež stil prezentacije, obraćajući se publici neformalnijim jezikom i stilom. Kompleksnost medijskog tržišta u digitalnom dobu nameće potrebu za drugačijim razmišljanjima. Publika odrasla ispred različitih ekrana sve ređe svoje medijske navike formira krećući se u okvirima tradicionalnih kategorija medija. Selekciju vrši na osnovu kvaliteta i vrste medijskih sadržaja, dostupnosti i mogućnosti korišćenja odabranih sadržaja. U takvom okruženju svi postojeći sadržaji – audio, video, tekstualni – međusobna su konkurencija i neophodno je u tom ključu analizirati celokupno savremeno medijsko tržište. Iz te perspektive, podkasting nije samo konkurencija radio programima, već se nadmeće za pažnju publike koja svakodnevno bira između Netflix-a i Spotifyja, Deezer-a i YouTube-a, kablovske televizije i internet radija – ukratko, podkast se bori za pažnju publike sa bezbroj drugih kanala, platformi, aplikacija, sadržaja. Zato je podkasting potrebno razumeti kao deo kompleksnog, umreženog, multimedijalnog i multiplatformskog okruženja u kome sadržaja postoji beskonačno mnogo, a jedino što je ograničeno je pažnja publike, njeno vreme koje može da posveti medijskim sadržajima. Nadmetanje za pažnju publike je uvek bilo veoma intenzivno, a sa evolucijom medija strategije privlačenja pažnje su postajale sofisticiranije. Danas, da bi se razumela pozicija podkastinga u medijskom okruženju i da bi se kretalo ka maksimumu iskorišćenosti njegovih kapaciteta, potrebno je pogledati u istoriju i posmatrati procese usložnjavanja medijskog tržišta.

Poglavlje 2: Priprema za korišćenje podkasta u učionici

Kako danas učimo?

Kada kažemo - podkast je odličan alat za učenje - važno je da razumemo i kako se danas procesi učenja i usvajanja znanja i veština menjaju. Kao što se političke i društvene okolnosti neminovno menjaju pod uticajem tehnologije, tako svaka naredna generacija dolazi sa novim navikama, očekivanjima i metodama učenja koje su preoblikovane ekranom, digitalnim platformama, društvenim komuniciranjem u onlajn prostoru. Četvrta Industrijska Revolucija (1) nalazi se u pozadini svih društvenih,

¹ Četvrta industrijska revolucija označava transformaciju društva pod uticajem novih tehnologija. Ove tehnologije mogu biti veštačka inteligencija, Internet stvari, nezavisna sredstva prevoza, 3D print, nanotehnologije, biotehnologije, načini proizvodnje

političkih, medijskih, pa samim tim i obrazovnih procesa, a sve čvršća i intenzivnija veza naše svakodnevice sa medijskim kanalima i platformama digitalnu i medijsku pismenost pretvara u procese koji su celoživotni, trajni i koji zahtevaju razvoj posebnih znanja i sposobnosti. Sposobnost kritičke analize sadržaja koji do nas dolaze putem brojnih digitalnih platformi, od društvenih mreža do mobilnih aplikacija, onlajn servisa i digitalnih uređaja, sposobnost kreativnog izražavanja i komuniciranja u takvom okruženju, sposobnost učenja i korišćenja uređaja, servisa i usluga zasnovanih na digitalnim tehnologijama i sposobnost saradnje i učestvovanja u digitalnom društvu - sve ovo postaje neodvojiv deo procesa obrazovanja. Sa novim tehničko-tehnološkim mogućnostima, dolaze i novi izazovi za obrazovanje koje ne samo što mora da prilagodi korpuse znanja i veština koje nudi, već i da pruži adekvatna znanja koja stvaraju digitalno pismene građane.

U dokumentu *Digital Education Action Plan (2)* Evropske Komisije (2018) navodi se da "ako je obrazovanje "kičma" rasta, razvoja i inkluzije u Evropskoj Uniji, ključni zadatak je pripremanje građana kako bi mogli da maksimalno iskoriste mogućnosti, ali i uvide izazove u dinamičnom, globalizovanom i međupovezanom svetu". U skladu sa tim pomenuti dokument definiše i prioritete vezane za razvijanje odnosa digitalizacije i obrazovanja:

- Poboljšati upotrebu digitalnih tehnologija za učenje i nastavu
- Razvijanje relevantnih digitalnih kompetencija i veština za digitalnu transformaciju
- Unapređenje obrazovanja kroz bolju analizu podataka i predviđanje

Da bi se u ovom procesu nove obrazovne "razmene" bilo uspešno, neophodno je identifikovati i razumeti sve načine na koje je digitalizacija promenila obrazovno okruženje. Sa jedne strane, promenilo se tržište za koje se studenti obrazuju. Digitalizacija je promenila obrazovno okruženje, ali i navike i ponašanje đaka, studenata - oni danas u učionice dolaze sa promenjenim opsegom pažnje, novim očekivanjima, potrebama, načinom na koji procesuiraju informacije, načinima na koje čitaju, gledaju, slušaju, pamte i, konačno, uče.

Procesi obrazovanja, metode učenja i podsticanje usvajanja znanja moraju biti prilagođeni realnosti, vremenu *remix* (3) i *mash up* (4) kulture u kojoj su đaci, studenti današnjice (i budućnosti) udobno smešteni i koje doživljavaju kao prirodne. Ohrabrujući eksperiment, intervenciju i kombinovanje postojećeg - bilo da je reč o sadržaju ili formi - otvaramo procese učenja na načine koje đaci i studenti očekuju.

i čuvanja energije i mnogi drugi, navodi Klaus Schwab (2016) koji smatra da po svojim razmerama i kompleksnosti, Četvrta industrijska revolucija je proces nezapamćen u istoriji ljudske vrste. Ona izaziva brojne disruptivne procese u svim granama industrije, podstiče stvaranja novih modela poslovanja, menja dosadašnje oblike produkcije, potrošnje, komuniciranja, zabave, informisanja. Ove promene se odvijaju brzo i traže neprekidno prilagođavanje ili pronalaženje novih načina opstanka i napredovanja.

² Ovaj dokument uključuje jedanaest različitih akcija i intervencija kojima će se podržati upotreba tehnologije i razvoj digitalnih kompetencija u obrazovanju.

³ Podrazumeva proces korišćenja kompjuterskih programa za intervencije i izmene na određenom sadržaju kako bi se poboljšao. U svom ishodu podrazumeva nastanak novog sadržaja koji je zasnovan na prethodnom originalu kao jedinom izvoru.

⁴ Podrazumeva proces kombinovanja dva ili više izvora – vrsta sadržaja – kako bi se stvorio novi sadržaj. Može se odnositi na kombinovanje više audio izvora, kombinovanje audio i video izvora i sl.

Obrazovni modeli prošlosti bili su fokusirani na obezbeđivanje neophodnih veština studentima kako bi ih pretvorili u sposobne radnike. Obrazovni modeli današnjice moraju biti mnogo više okrenuti senzibilisanju i osposobljavanju studenata da nauče kako da uče sami. (Bernard, 2017.)

Osim pružanja samog znanja, univerziteti i fakulteti, nastavnici i profesori postaju instruktori za kretanje kroz beskonačni broj izvora znanja, dajući studentima dovoljno prostora, ali i instrukcija kako da odaberu kvalitetan izvor, kako da ga iskoriste, kako da ga nadgrade, kako da prepoznaju potrebu ili nedostatak tržišta i, konačno, kako da znanja osmisle i usvoje. Tako neka od osnovnih pitanja na kojim će se graditi budući modeli učenja postaju:

- Kako da kroz načine na koje predajemo podstaknemo đake/studente da uče, kritički promišljaju, nastave da istražuju i potencijalno i sami stvaraju?
- Kako se ukrštanje mogućnosti i potencijali fizičkog, digitalnog i tehnološkog okruženja odražavaju na metode i procese učenja i kako mogu da ih ukrstim i iskoristim za kvalitetnije, fleksibilnije i dublje učenje i razumevanje?
- Kako da kombinovanjem učenja u grupi i samostalnim učenjem kreiramo najefikasnije modele usvajanja znanja?

Nikad veća demokratizacija sredstava, alata za medijsku i kulturno-umetničku produkciju uveliko menja uspostavljenje, hijerarhizovane odnose u ovim poljima, čineći ih dvosmernim, nehijerarhijskim, višeslojnim, interaktivnim, inkluzivnim. **Participacija postaje jedna od ključnih karakteristika medijske, kulturne i umetničke produkcije.** Obrazovanje za budućnost u ovim poljima tako mora biti oslonjeno na čitav set društvenih veština koje se razvijaju kroz kolaboraciju i umrežavanje.

Novi oblici učenja trebalo bi da počivaju na novim veštinama koje bi u obrazovnim okruženjima svih nivoa i svih vrsta - formalnog i neformalnog - trebalo podsticati. Ovaj skup veština ukazuje na neophodnost kreiranja novih metoda nastave, novih procesa podsticanja i osmišljavanja učenja i usvajanja znanja. U nastavku se neke od veština koje kao ključne za nove oblike učenja prepoznaju pojedini teoretičari (Jenkins i saradnici, 2009), a uvođenjem ili korišćenjem podkasta kao nastavnog materijala mnoge od tih veština se usvajaju spontano.

Veština	Kako je podkast podstiče i razvija
Igra	Kapacitet da se eksperimentiše i testira više scenarija ili ukrsti više perspektiva, u potrazi za rešenjem problema. U kontekstu upotrebe podkasta u obrazovanju, može se razvijati u više

	<p>pravaca - podkast može biti dodatni nastavni materijal koji nekonvencionalnim, neformalnim jezikom ili specifičnim stilom pripovedanja, te kombinovanjem različitih elemenata - govora, muzike, efekata - na kreativan i podsticajan način prenosi znanja. Dodatno, podkast može biti alat koji će proizvesti sami učenici/studenti, kako bi kroz eksperiment ponudili svoje viđenje problema i potencijalna rešenja.</p>
Performans	<p>Sposobnost da se usvoje alternativni identiteti u svrhu improvizacije i otkrića. Podkast tako može biti dodatni nastavni materijal koji društvene, kulturne, političke, istorijske događaje i ličnosti sagledava iz različitih perspektiva, iz ugla svedoka, očevidaca, učesnika, ali i teoretičara i nastavnika.</p>
Simulacija	<p>Sposobnost da se interpretiraju i konstruišu dinamički modeli procesa iz stvarnog, realnog sveta, te da se kreira verno okruženje u kome korisnik može da stekne nove uvide ili iskustva. Podkast može biti prostor koji prenoseći znanja i informacije podstiče učenike/studente da razviju različite scenarije događaja, sa različitim ishodima i posledicama po društvo, politiku i okruženje u celini. U kontekstu sadržaja ponuđenih podkasta, oni mogu poslužiti kao inspiracija za razvijanje alt-istorijskih narativa, kroz diskusije i dijaloge na relaciji nastavnik-učenici, učenici-učenici, učenici-stručna javnost.</p>
Multitasking	<p>Sposobnost da se posmatra okruženje i da se pomera fokus, po potrebi, na</p>

	<p>istaknute detalje, takođe sposobnost da se koristi više različitih sadržaja simultano, na više različitih kanala ili platformi. U kontekstu podkasta kao obrazovnog alata, on omogućava da tradicionalni nastavni sadržaj u tekstualnoj formi dobije novu dimenziju u audio obliku koja prati tekst ili ga proširuje.</p>
<p>Kolektivna inteligencija</p>	<p>Sposobnost da se objedine znanja i uporede zapažanja sa drugima, sa namerom ostvarivanja zajedničkog cilja. Podkasti koji donose svedočenja, analize i stavove više različitih aktera, ukrštajući njihove perspektive nudi mogućnost da učenici/studenti znanja prošire i upoznaju događaje, fenomene ili pojedince na sveobuhvatniji, kompleksniji način.</p>
<p>Procena</p>	<p>Sposobnost da se evaluiira pouzdanost i kredibilitet različitih izvora informacija. Podkasti mogu doprineti oslanjanju na višestruke izvore znanja, te prevazilaženju skučenih i pristrasno oblikovanih lekcija, posebno u slučaju kontroverznih ili kontrolisanih informacija vezanih za osetljive društveno-političke događaje.</p>
<p>Transmedijalna navigacija i umrežavanje</p>	<p>Sposobnost da se prate tokovi priča i informacija kroz brojne kanale i formate, što otvara put ka komuniciranju sa različitim grupama korisnika, te razvijanju kompleksnijih narativa, kao i sposobnost pretrage, sintetizacije i daljeg širenja informacija korišćenjem različitih platformi. Uvođenje podkasta u set tradicionalnih metoda izvođenja nastave učenike/studente priprema za</p>

	<p>autonomnije i kvalitetnije kretanje kroz različite izvore znanja na različitim kanalima i platformama, senzibilišući ih za upotrebu onlajn i digitalnih alata, servisa i sadržaja ne samo za zabavu, već i za edukaciju, razvijanje kritičkog mišljenja, potragu za različitim perspektivama odabrane teme.</p>
<p>Pregovaranje</p>	<p>Mogućnost kretanja kroz različite zajednice, uočavanje, briga i poštovanje različitih perspektiva i usvajanje novih, alternativnih pravila i normi. Živimo u vremenu eho komora, dezinformisanja i lažnih vesti, ogromnog uticaja stereotipa i predrasuda na informisanje i selekciju znanja. U takvom svetu stvaranje obrazovnog okruženja u kome se podstiču dijalog, poštovanje manjinskih ili "utišanih", marginalizovanih glasova, kritičko mišljenje, preispitivanje i kapacitet da se stavovi izazivaju i menjaju trebalo bi da bude prioritet. Podkast, kao alat neformalnog učenja, učenja zasnovanog na istraživanju, autentičnim dokumentarnim materijalima i učenja kroz upotrebu multimedijalnih sadržaja može biti dragocen u ostvarivanju podsticajnog, savremenog i efikasnog obrazovnog okruženja.</p>

Nove metode učenja i prenošenja znanja

Podkast kao deo obrazovnog procesa može biti efikasan i jednostavan, prijemčiv način za postepeno uvođenje onlajn oblika prenošenja znanja - ne kao zamene za rad uživo, već kao nadogradnja i mogućnost da se kroz novo okruženje i drugačijim stilom znanja i veštine usvajaju kvalitetnije. Pristup i upotreba digitalnih tehnologija i alata kao što je podkast može pomoći i u smanjivanju obrazovnog jaza između studenata iz različitih socioekonomskih okruženja, a može biti i prostor za eksperimentisanje sa različitim nivoima personalizovanog učenja, čime se edukatori fokusiraju na individualne

potrebe, očekivanja i nivo znanja studenata.

Nove metode učenja već neko vreme jesu predmet promišljanja i eksperimentisanja kako na razvijenim tržištima, tako i u lokalnim okvirima. Kada je reč o netradicionalnim, u nekim slučajevima i novim oblicima učenja, koji zahtevaju ne samo novu metodologiju, već i nove kurikulume, u nastavku će biti pomenuti samo neki oblici učenja koji sve češće nalaze mesto u formalnim obrazovnim programima, a čija primenljivost posebno može biti dragocena u polju obrazovanja za medije, kulturu i umetnost.

Različiti oblici **eUčenja (eLearning)** su dobra osnova za početak transformacije tradicionalnih edukativnih metoda u polju medija, kulture i umetnosti. Ovaj oblik može podrazumevati najjednostavniji nivo - dostupnost i razvoj onlajn materijala koji će dopuniti nastavu i neki od tih materijala mogu biti upravo podkasti - do nešto kompleksnijih poput kreiranja virtuelnih zajednica u okviru kojih će studentima biti omogućeno ne samo da komentarišu i interвениšu na ponuđenim materijalima, već i da uploaduju različite tekstualne, audio i video izvore i materijale koje smatraju relevantnim za pojedine teme. Iz perspektive tradicionalnog obrazovanja ova vrsta metodologije nastave je donekle radikalna zaokret jer praktično ceo proces učenja otvara i izvodi iz učionice u javni, virtuelni prostor, ali istovremeno može biti dragocen za studente omogućavajući im da, na zadatim osnovama, proširuju temu sledeći sopstvene afinitete, interesovanja, pa i podstičući na eksperiment i dublje istraživanje.

Razvoj aplikacija je takođe jedan od novih oblika ili alata učenja, kojim se može nadograditi osnovni materijal. Digitalizacija i tehničko-tehnološki napredak direktno je uticao na sve veću upotrebu mobilnih uređaja za komuniciranje, koji su danas mnogo više od toga. "Pametni" telefoni postali su multifunkcionalni uređaji ispred čijih ekrana mladi danas provode više vremena nego sa porodicom i prijateljima. Zato su oni važan saveznik i alat u razvijanju novih oblika učenja za 21. vek. Institucije kulture i umetnosti odavno su prepoznale moć mobilnih aplikacija kreirajući vizuelno upečatljive, uzbudljive sadržaje koji, podražavajući mehanizme društvenih mreža isporučuju svojim korisnicima, kroz zabavu, zapravo informacije i nova znanja. Ova vrsta neformalnog učenja za studente može biti dragocen dodatak nastavnih materijala, a o tome svedoči i uspeh brojnih obrazovnih aplikacija koje nude kurseve iz najrazličitijih oblasti. Mogućnost kombinovanja različitih vrsta sadržaja, audio, video, slika i teksta, otvara nove mogućnosti za kreativno predstavljanje nastavnih sadržaja.

Kolaborativno učenje obuhvata više različitih metoda učenja i edukativnih pristupa zasnovanih na zajedničkom radu studenata, ali često i studenata i edukatora. Iako aktivnosti u okviru ovog oblika učenja variraju, najčešće su organizovane tako da nadilaze samu prezentaciju edukatora i njegovu eksplikaciju obrazovnog sadržaja, već su centrirani na istraživanje i primenu materijala od strane studenata, u procesu traženja značenja, razumevanja ili kreiranja novih sadržaja. Ova metoda učenja

zapravo ukida strogo hijerarhijski odnos u kome je nastavnik onaj ko znanje prenosi, a student taj koji usvaja bez preispitivanja - nastavnik postaje "stručni dizajner intelektualnog iskustva" (Leigh Smith i MacGregor, 1992). Kao posebno važan, pozitivan efekat ovog oblika učenja prepoznaje se uključenost i aktivna uloga studenata u izgradnji sopstvenog znanja i mišljenja, što pojačava njihovu motivaciju i zadovoljstvo tokom procesa učenja (Barkley, Major i Cross, 2014). Iako ovaj metod učenja nije nov, tehničko-tehnološki razvoj mu je dao sasvim novi zamah, otvarajući nove mogućnosti za uspostavljanje kompleksnijih i inspirativnijih odnosa na relaciji student-edukator.

Nevidljivo učenje (invisible learning) kao koncept ili metoda je zasnovano na ideji da se najefikasnije usvajanje znanja odvija van procesa i procedura u kojima postoje kontrolne tačke i neka vrsta nadzora - što su odlike tradicionalnih oblika edukacije. Kao neki od ključnih ishoda nevidljivog učenja navode se razvoj personalnog znanja (podrazumevajućeg i eksplicitnog), kao i razvijanje dijapazona tzv "mekih" veština poput saradnje, empatije i kritičkog mišljenja. Upotreba tehnologija se prepoznaje kao važan pokretač ovog oblika učenja, a najbolje rezultate nevidljivo učenje postiže kroz eksperiment, podsticanje radoznalosti, raskidanje sa linearnim učenjem, postavljanje pitanja (Moravec, 2016). Razvijanjem fleksibilnog okvira za vannastavne aktivnosti studenata, usmeravanjem, ali neograničavanjem na određene izvore znanja, osmišljavanjem nastavnih aktivnosti koje neće imati strogu evaluaciju već biti predmet debate u grupi, nevidljivo učenje je važan i potentan metod edukacije jer uvažava realnosti u kojoj studenti, neprekidnom komunikacijom, informisanjem i boravkom u onlajn prostoru, zapravo i uče, fokusirajući se na sadržaje koji su zasnovani na ličnim interesovanjima i radoznalosti, odnosno autentičnoj, organskoj motivaciji.

Učenje zasnovano na pitanjima (question-based learning ili inquiry-based learning) u svom centru ima rešavanje određenog, konkretnog problema ili iznalaženje odgovora na pojedinačno pitanje. Iako praksa prepoznaje različite forme ovog modela učenja, mogu se uočiti zajednički elementi koji ih povezuju (Heick, 2019): učenje se odvija kroz razmatranje i promišljanje različitih, često suprotstavljenih perspektiva, iznalaženje rešenja ili definisanje zaključaka kroz kolaboraciju i postavljanje pitanja, što studente postavlja u aktivnu ulogu u procesu učenja. Ovaj metod edukacije podrazumeva obezbeđivanje višestrukih i multimedijalnih izvora znanja, a rešenja i zaključci koji su ishod procesa predstavljaju se javno, u nekoj vrsti kritičke, informisane debate.

Personalizovano učenje kao model se često zagovara prilikom sve glasnijih kritika tradicionalnih modela zasnovanih na unifikaciji, generalizaciji i uopštavanju znanja i pristupa studentima, te modelu "jedna veličina za sve". Afirmacijom i istraživanjem prednosti ovog modela bavila se i OECD u svom dokumentu *Personalising Education* (2006) koji sumira neke od rezultata istraživanja i navodi ključna pitanja koja personalizovano učenje naglašava:

- Studenti moraju biti sposobni da razvijaju sopstvene potrebe za učenjem i individualnu stručnost i oblastima u kojima se osećaju kompetentno; - Radoznalost i kreativnost su sve više ključni; - Potrebe za učenjem moraju da budu prilagođene kontekstualnim uslovima, različitim vrednostima i kulturološkim vrednostima.

Navedeni trendovi i pojave u obrazovanju, nastale pod uticajem digitalnih tehnologija, samo su deo faktora koji oblikuju okruženje u kome se odvijaju nastavni procesi. Tehnologija može biti "podrška učenju u prosečnom okruženju gde su elektronska tabla i personalni kompjuter u učionici podrška klasičnoj paradigmi" ili kao "agent transformacije koji će olakšati maksimalno jačanje doživotnog učenja i svrhe, gde god kad god mi to želimo" (Drigas i Angelidakis, 2017) Ukratko, o odnosu tehnologije i obrazovanja možemo razmišljati samo na dva načina - kao međusobno podsticajnom ili kao uznemiravajućem i disruptivnom. Izvesno je da će samo prva opcija omogućiti razvoj i unapređenje obrazovnog okruženja tako da sadašnji studenti budu budući inovatori na uzbudljivom, kreativnom tržištu medija, kulture i umetnosti.

Identifikovanje obrazovnih ciljeva

Upotreba podkasta u procesima učenja, njihova selekcija i način integrisanja u plan aktivnosti, direktno je povezana sa obrazovnim ciljem koji se želi ostvariti. Obrazovni ciljevi se mogu definisati u odnosu na različite ishode koje ukupan nastavni proces ima, a u najširem, najopštijem smislu mogu se izdvojiti kognitivni, afektivni i društveni.

Kognitivni ciljevi se fokusiraju na razvoj intelektualnih veština i sticanje novih znanja. Sticanje znanja podrazumeva više različitih aktivnosti:

- pamćenje činjenica i podataka vezanih za određeni događaj, fenomen, proces, ličnost
- shvatanje značenja informacije, sposobnost da se skup činjenica razume u odnosu na druge podatke i ukupan kontekst
- analiza sadržaja tako da se razume ukupna struktura, uzročno-posledična veza pojedinih aspekta ili delova priče
- sinteza kroz koju se pokazuje kapacitet da se usvojene informacije i činjenice predstave kroz novu celinu
- evaluacija koja predstavlja sposobnost da se činjenice i informacije vrednuju i kvalifikuju u odnosu na postavljene kriterijume

Afektivni ciljevi se odnose na usvajanje, preispitivanje i opovrgavanje stavova, vrednosti i razumevanja osećanja koja nastaju kao rezultat učenja. Afektivni ciljevi su važna, kvalitativna nadogradnja kognitivnih ciljeva. Oni mogu podrazumevati:

- sposobnost sticanja novih iskustava, radoznalost, potrebu i želju za daljim istraživanjem i nadogradnjom početnog interesovanja za temu;

- aktivno učešće u procesima analize i sinteze, iznošenje svojih razmišljanja, ukrštanje stavova kroz moderirane diskusije i debate;
- vrednovanje sadržaja, prepoznavanje pozitivnih i negativnih kvalitativnih karakteristika, razvijanje osećanja tolerancije, poštovanja drugog i različitog;
- integrisanje određenih vrednosti u lični sistem stavova i ponašanja, stvaranje novih pravaca razmišljanja ili novih oblika ponašanja u skladu sa novousvojenim vrednostima.

Društveni ciljevi učenja fokusirani su na poboljšanje društvenih veština i sposobnosti efikasnije, asertivne, konstruktivne komunikacije sa drugim pojedincima ili grupama. Društveni ciljevi učenja mogu rezultirati u različitim oblicima komunikacije:

- efikasnoj verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji, koja podrazumeva jasno, koncizno iznošenje stavova;
- kvalitetnom timskom radu u kome pojedinac prepoznaje prostor za individualni doprinos u sklopu cilja važnog za širu grupu;
- konstruktivan i asertivan pristup rešavanju konflikta, sposobnost posredovanja i pregovaranja u okviru grupe, kapacitet za kompromis sa željom da se konflikt okonča rešenjem prihvatljivim za sve strane;
- razvijanje empatije i uvažavanja prema tuđim stavovima, perspektivama i osećanjima, sposobnost da se događaj, fenomen, proces ili pojava sagledaju iz različitih uglova.

Ovi obrazovni ciljevi obuhvataju širok spektar znanja i veština, a kombinovanjem ciljeva ostvaruje se zaokruženiji, efikasniji proces učenja. Uključivanje alata poput podkasta može efikasno doprineti postizanju navedenih ciljeva, čineći učenje zanimljivijim, a stečena znanja kompleksnijim i primenljivijim.

Evo nekoliko ključnih obrazovnih ciljeva koji se mogu postići korišćenjem podkasta:

- Promovisanje kritičkog mišljenja kroz kritičku analizu sadržaja, procenu iznetih argumenata, identifikovanje kvaliteta, objektivnosti i verodostojnosti korišćenih izvora;
- Podsticanje aktivnog učenja kroz interaktivne i participativne aktivnosti inspirisane sadržajem podkasta, razvoj veština preispitivanja i kroz njega usvajanja činjenica i znanja;
- Kvalitetnije razumevanje i pamćenje sadržaja i složenih tema predstavljenih u drugačijem, dinamičnijem formatu, dostupnijem i jednostavnijem za kontrolu;
- Unapređenje komunikacijskih veština kroz razvijanje sposobnosti za artikulisanje stavova i predstavljanje argumenata kroz diskusije, razvijanje veštine verbalne komunikacije i sposobnosti učešća u debatama i diskusijama;
- Podsticanje kreativnosti i istraživačkih veština kroz različite aktivnosti inspirisane podkast sadržajem, stvaranje novih audio celina, pronalaženje dodatnih argumenata i činjenica i ukrštanje različitih oblasti i vrsta znanja;

- Jačanje tehnološke pismenosti razvijanjem kapaciteta za kretanje i korišćenje dostupnih digitalnih alata, servisa i izvora, razvijanje kritičke svesti o pouzdanosti sadržaja onlajn, osnaživanje digitalne pismenosti kroz nova znanja vezana za mogućnost pristupa, procene i stvaranja digitalnog sadržaja;
- Interdisciplinarno učenje podrazumeva savremen i neophodan pristup temama iz više različitih perspektiva, odnosno sposobnost uspostavljanja veza između disciplina, oblasti i predmeta kako bi znanje bilo sveobuhvatno;
- Podsticanje refleksivnog razmišljanja kroz debate o ličnim iskustvima i uverenjima povezanim sa sadržajem podkasta, čime se jačaju samosvest, kritička samorefleksija i sposobnost da se artikulišu naredni lični pravci učenja;
- Negovanje etičkog i moralnog rasuđivanja kroz diskusije o etičkim dilemama i moralnim pitanjima predstavljenim u podkastima, insistiranje na etičkom rezonovanju, razmatranju više gledišta i razvoju ličnog moralnog okvira.

Strateškim uključivanjem podkasta u nastavni plan i program, nastavnici mogu postići ove obrazovne ciljeve, što na kraju dovodi do dinamičnijeg, inkluzivnijeg i efikasnijeg okruženja za učenje.

Izbor podkasta za uključivanje u obrazovni proces

Izbor odgovarajućih podkasta koji će biti integrisani u nastavne procese trebalo bi da bude oslonjen na različite kriterijume koji će pomiriti, sa jedne strane, očekivanja, ciljeve i fokus nastavnog procesa i, sa druge, potrebu da se učenicima pruži sadržaj koji je relevantna, uzbudljiva, zanimljiva i korisna nadogradnja postojećih materijala za učenje.

Usklađenost sa nastavnim programom - ključna pitanja:

- ❖ Da li je odabrani podkast relevantan za nastavni plan, program i njegove ciljeve?
- ❖ Šta su očekivani ciljevi i ishodi vaše nastave?
- ❖ Da li su teme podkasta relevantne?
- ❖ Da li su stil, ton naracije, pristup temi prikladni za nastavni proces i za profil odnosno nivo učenika?

Sadržaj podkasta - ključna pitanja :

- ❖ Da li je poreklo podkasta kredibilan i stručan izvor - produkcija, organizacija, pojedinac?
- ❖ Ko su naratori ili autori podkasta, da li koriste relevantne, pouzdane izvore u svom sadržaju?
- ❖ Da li je sadržaj baziran na tačnim, proverljivim, objektivnim činjenicama?
- ❖ Da li podkast pruža smernice za dalje istraživanje, zasnovane na relevantnim, uticajnim i naučno zasnovanim materijalima?

- ❖ Da li u podkastu učestvuje više ličnosti koje svojim znanjem, ugledom i profesionalnim rezultatom i reputacijom osnažuju relevantnost podkasta i teme?

Kvalitet produkcije - ključna pitanja:

- ❖ Da li je kvalitet produkcije visok, da li je zvuk kvalitetan, da li su glas naratora i korišćenih materijala razumljivi, jasni?
- ❖ Da li podkast koristi više različitih sredstava - glas, zvuk, muziku, efekte - kako bi stvorio dinamičnu celinu koja može da održi radoznalost i pažnju slušaoca?
- ❖ Da li u okviru podkasta postoje interaktivni elementi koji će slušaoca angažovati i nakon slušanja, usmeravanje ka dodatnim izvorima, audiovizuelnim sadržajima koji prate podkasta, sajt i sl?

Kvalitet sadržaja - ključna pitanja:

- ❖ Da li je odabrana tema u podkastu analizirana tako da može biti nadogradnja i prostor novih znanja u odnosu na tradicionalne nastavne materijale?
- ❖ Da li je tema podkasta obrađena tako da pruža dubinsko znanje i podstiče kritičko razmišljanje kod učenika?
- ❖ Da li podkast kombinuje uvide iz različitih oblasti i perspektiva, tako da obezbedi širinu u procesu učenja?

Dužina i format - ključna pitanja:

- ❖ Da li je dužina svake pojedinačne epizode podkasta takva da može da održi pažnju slušaoca?
- ❖ Da li je dužina podkast epizode usklađena sa prosečnim trajanjem časa ili predavanja - 30-90 minuta?
- ❖ Da li je format podkasta odgovarajuća nadogradnja za nastavni proces i obrazovne ciljeve?

Pristupačnost i inkluzivnost - ključna pitanja:

- ❖ Da li podkast ima dostupne transkripte epizode, spisak korišćenih izvora i da li je na neki način prilagođen slušaocima sa posebnim potrebama?
- ❖ Da li podkast koristi naratore sa različitim akcentima istog jezika, promovišući na taj način raznolikost i diverzitet društva?
- ❖ Da li podkast koristi druge elemente - muziku - kako bi pojačao vidljivost različitih kultura i porekla priče, događaja, procesa koji obrađuje?

Etički aspekti - ključna pitanja:

- ❖ Da li je sadržaj podkasta predstavljen bez potencijalnih pristrasnosti?
- ❖ Da li sadržaj podkasta predstavlja informacije na uravnotežen i objektivian način, da li je zasnovan na činjenicama i argumentovanoj diskusiji?

- ❖ Da li podcast daje smernice za dodatnu podršku i pomoć slušaocima, u slučaju da tretira osetljive teme koje potencijalno mogu biti okidač?
- ❖ Da li podcast na odgovoran, odmeren i uvažavajući način govori o događajima i ličnostima koje su tema?

Izbor podcasta za nastavni proces - praktični koraci

Odaberite podcaste koje produciraju kredibilni autori ili organizacije afirmisane u oblasti koja je fokus nastavnog sadržaja

Obavezno svaku epizodu preslušajte pre nego što odlučite da je uvrstite u nastavni materijal

Pre uvođenja podcasta u nastavni proces eksperimentišite sa kraćim audio sadržajima tokom časa, da biste učenike senzibilisali za ovu vrstu materijala i da biste dobili povratnu informaciju o njihovoj zainteresovanosti za ovakav oblik učenja

Pre slušanja navedite osnovne informacije o temi podcasta, uvedite ključni rečnik i koncepte kako biste pomogli učenicima da bolje razumeju sadržaj, definišite ciljeve slušanja - identifikacija glavne ideje ili specifičnih detalja.

Pokušajte da selekciju podcasta koji su deo nastavnog procesa redovno ažurirate najnovijim materijalima

Za svaki podcast koji ponudite učenicima uradite kratku evaluaciju - da li im je sadržaj jasan, zanimljiv, da li ga ocenjuju kao relevantan.

Slušanje podcasta - podaci iz prakse

Prema podacima dostupnim u 2019. godini može se zaključiti da je publika podcasta u celini mlađa od publike tradicionalnog radija (Digital News Report, IJR, 2019). Prednosti podcasta su, sudeći po rezultatima ovog izveštaja, autentičan glas i mogućnost kontrole izbora. U zavisnosti od starosti publike, podcasti se najčešće slušaju tokom boravka napolju (mlada publika) odnosno pred spavanje, tokom poslova u kući (starija publika).

Istražujući potrebe ovog segmenta auditorijuma, BBC u kvalitativnoj analizi kao ključne navodi:

- Društvena veza - potreba da se stupa u interakciju sa prijateljima i porodicom, da se uči i na osnovu toga grade odnosi
- Učenje i otkrivanje - potreba da se unaprede znanja i veštine kroz učenje o svetu i načinu na koji stvari funkcionišu

- Nezavisnost - potreba za inspiracijom i korisnim iskustvima koja pomažu u razvijanju ličnosti, identiteta i samostalnosti.

Ovaj set potreba ukazuje na krupan raskorak između potreba nekadašnje, tradicionalne medijske publike, i današnjih generacija koje svoje potrebe oblikuju spram mogućnosti koje ima pružaju digitalni mediji. (Lindeberg, 2019:16) Medijski sadržaj se doživljava kroz njegovu funkciju vezanu za lični rast, razvijanje, podsticanje kritičkog razmišljanja, informisanje, kao i kroz mogućnosti da ojača komunikaciju sa odabranim i neposrednim okruženjem.

Na osnovu BBC Sounds studije, “dobar” podkast bi trebalo da bude:

- Informativan - spontan, neće se oslanjati obavezno strogo na scenario, biće zasnovan na manje formalnoj konverzaciji
- Personalan - intiman, pruža osećanje realnog, stvarnog života, jedan-na-jedan komunikacije
- Pokretač zajednice - projekti zasnovani na strasti, građenju zajednice oko odabranog sadržaja, kros-promocija
- Stimulativan, ali bez zahteva da publika uloži veliki napor - sadržaj i stil podkasta bi trebalo da budu zabavni, ali informativni, zasnovani na pričanju priče koja na jednostavan i iznenađujuć način dovodi do cilja, razrešenja ili istine
- Podsticajan za radoznalost publike – svaki element podkasta može biti predmet posebne pažnje kako bi zainteresovao publiku, od intrigantnih naslova, preko upečatljivih vizuelnih materijala ili promotivnih audio “udica” koje će biti plasirane kroz druge podkast kanale i platforme.

Poglavlje 3: Integrisanje podkasta u lekcije.

Zašto je podkast koristan alat za učenje?

Imajući u vidu sve karakteristike podkasta kao audiovizuelnog formata, kao i nove, dinamičnije i kreativnije načine učenja, mogu se izdvojiti samo neke od njegovih koristi, mogućnosti i prednosti kao alata za učenje.

- **Automatizacija** - proces dobijanja željenih fajlova je pojednostavljen i osim izbora i pretplate na kanal ili sadržaj koji ga zanima, korisnik nema nikakvu drugu obavezu. Kada pronađe kanal ili program, podkast koji ga zanima, dovoljno je da se na njega pretplati, a potom će putem jednostavnih i besplatnih softvera, tzv podkast agregatora ili *podkatchera* (Apple iTunes, Spotify, Deezer, Podkast.rs), svaka nova epizoda odabranog kanala onog momenta kada se pojavi na webu biti dostupna i u personalnom uređaju.

- **Jednostavna kontrola** - korisnik odlučuje koji će mu sadržaj stizati u uređaj, šta želi da sluša, a šta ne. Takođe, i samo slušanje podrazumeva kontrolu korisnika, jednostavno premotavanje napred ili nazad, repriziranje epizoda, odabir rasporeda kojim će se dostupne epizode slušati. “Konačno, ne morate da brinete o virusima i spamu. RSS u suštini formira “poverljiv kanal” gde je jedini sadržaj koji se stavlja i pojavljuje u feedu onaj za koji izdavač, autor, odluči da ga doda” (Geoghegan & Klass, 2007:6)
- **Portabilnost** - karakteristika koju publika radija priželjkuje oduvek, a koja joj je bila omogućena prvo sa pojavom malih tranzistora na baterije, potom walkmana, kasnije raznih mp3 plejera, iPoda. Mogućnost da se sa sobom ponese omiljeni audio sadržaj nije nova, ali jeste važna komparativna prednost i snaga na kompetitivnom medijskom tržištu. Korišćenje sadržaja u pokretu, kad i gde korisnik želi, za savremenu publiku je očekivana i podrazumeva se. Podkast zadovoljava potrebu za portabilnošću, istovremeno zadržavajući kvalitet zvuka, isporučujući digitalizovan audio sadržaj visokog kvaliteta, bez ometanja, šumova, prekidanja.
- **Fleksibilnost** - podkast epizoda se može slušati bilo kada i bilo gde, na mobilnom telefonu ili računaru, u pokretu ili dok se obavlja neka druga aktivnost. Mogućnost slušalaca da sadržaj preslušaju više puta, da ga premotavaju, slušaju u delovima ili u celini - samo su neke od prednosti ovog digitalnog formata. Mogućnost da uz slušanje paralelno čitamo i scenario epizode, označavamo delove koji su za nas najvažniji ili koje želimo dodatno da istražimo, takođe su podsticajni elementi u procesu usvajanja novih informacija i znanja.
- **Novi oblik komunikacije** - učenje i prenošenje znanja je u svojoj suštini komunikacioni proces u kome načini stil prezentacije, način govora, struktura gradiva može igrati važnu ulogu u efikasnosti razmene na relaciji nastavnik-učenik/student-kinja. Podkast kao format podstiče fokusiranost na zvuk, izgovorenu reč i poziva učenike/studente-kinje da koncentraciju usmere isključivo na sadržaj, bez opterećivanja vizuelnim elementima.
- **Neformalno učenje** - u procesu menjanja i prilagođavanja nastavnih kurikuluma i nastavnih metoda za digitalno doba, škole na svim nivoima obrazovanja dobijaju nove oblike konkurencije. U eri otvorenosti, dostupnosti i neograničenom pristupu izvorima znanja, učenici/ studenti svoje afinitete i interesovanja osnažuju informacijama do kojih dolaze putem brojnih digitalnih kanala i platformi - preko iTunesU (5) kurseva, YouTube tutorijala i

⁵ iTunes U je namenjen obrazovnim institucijama, nastavnicima i istraživačima, koji uz pomoć ovog besplatnog alata mogu kreirati lekcije sa postojećim aplikacijama ili sopstvenim materijalima, prikupljati i ocenjivati radove studenata, pokretati diskusije u okviru predmeta i sl. iTunes U je namenjen korisnicima mobilnih Apple uređaja kao što su iPhone, iPad, iPod.

masterklasova, servisa poput Coursera (6), pa do otvorenih onlajn kurseva najprestižnijih univerziteta iz celog sveta. Sve ovo su procesi neformalnog učenja koji će, u idealnim okolnostima, biti integrisani u tradicionalne, formalne oblike sticanja znanja. Modeli učenja zasnovani na otvorenosti i dostupnosti (*open source*) postaju zapravo dodatni podsticaj tradicionalnim metodama i oblicima učenja, afirmišući princip da znanje više nije rezervisano samo za privilegovane, znanje je danas na raspolaganju svima koji ga žele, spremno da se prilagodi potrebama onoga ko je voljan da uči. Proces obrazovanja se počinje pojavljivati u novim formatima, ali i novim institucijama koje, u kombinaciji sa industrijom, često nude nove kombinacije znanja kroz intenzivne crash-kurseve, pripremajući polaznike za tržište na efikasne načine. Podkast može biti važna i jaka kopča između ove dve strane. Svojim neformalnim stilom, upotrebom različitih produkcijskih alata, kreativnim kombinovanjem različitih formata naracije - od igrane do dokumentarne, te činjenicom da njegova upotreba nije i ne mora biti vezana za učionicu, podkast predstavlja idealan alat kojim će biti nadograđene ranije strukturirane lekcije, tematske jedinice, ukrštena znanja više različitih oblasti ili predmeta, te kod podstaknuto stvaranje novih kombinacija znanja i veština kod učenika/studentata.

- **Inoviranje gradiva i aktuelnost** - zahvaljujući jednostavnom i relativnojeftinom načinu produkcije, podkast je koristan alat za unapređenje, proširivanje i osvežavanje nastavnih materijala novim podacima, unapređivanje stepena aktuelnosti ponuđenog gradiva, nove stavove i osvrte osadržajima koji su deo nastavnih programa. Takođe, podkast može biti i prostora se na novi način, drugačijim jezikom ili drugačijim sredstvima, učenicima istudentima prenesu lekcije.

Različiti načini upotrebe podkasta u obrazovanju (7)

Audio lekcije

Audio lekcije su svakako najjednostavniji način da podkast postane deo nastavnog procesa. Audio lekcije mogu biti u formi snimljenih predavanja, 45-60 minuta, onako kako bi bila realizovana u učionici. Takođe, mogu biti i nadogradnja realizovanog predavanja, gde se učenicima/studentima pružaju dodatni uvidi za razumevanje gradiva i odabrane teme, obično u trajanju do 30 minuta. Konačno, audio lekcija može biti neka vrsta rezimea predavanja sa pitanjima za dalje promišljanje gradiva, obično trajanja do 15 minuta. Produkcija audio lekcija zahteva minimum od autora - glas i tekst. Audio lekcije za pripremu i realizaciju zahtevaju vrlo malo tehničkog znanja i

⁶ Aplikacija koja korisnicima omogućava da pretražuju i pohađaju veliki broj onlajn kurseva, uz dostupnost audio, video i tekstualnih materijala u okviru odabranih kurseva. Osim besplatnih, Coursera korisnicima nudi i brojne kurseve koji, uz pristup plaćanjem, uspešnim polaznicima kurseva izdaju i različite sertifikate.

⁷ klasifikacija razvijena na osnovu *How to make an educational podcast? - Tips and tricks for your first educational podcast*, 2018.

softvera - dovoljna je jednostavna aplikacija za snimanje, kakve danas imamo u svim pametnim telefonima i neki od jednostavnih i besplatnih alata za editovanje materijala (Audacity i sl). Audio lekcije nastavnik može snimiti unapred ili nakon predavanja, a one mogu biti dostupne kao dodatni materijal za učenje.

Studije slučaja i ekspertske intervjui

Studije slučaja i ekspertske intervjui su nešto kompleksnija nadogradnja predviđenih obrazovnih tema i lekcija, s obzirom na to da nude osvrte stručnjaka i profesionalaca u određenim oblastima koji daju svoja razmišljanja o onome što čini nastavni materijal. Praktična i teorijska literatura navodi da ova vrsta podkasta stvara važnu i dragocenu konekciju učionice sa spoljašnjim svetom, odnosno akademije sa profesionalnim i stručnim poljima, što vrlo često može biti dragoceno za kvalitetnije, dublje razumevanje tema, fenomena i pojava iz različitih obrazovnih segmenata. Studije slučaja se fokusiraju na detaljniju analizu i sagledavanje pojedinačnih, za definisanu temu relevantnih, događaja iz prakse, omogućavaju razumevanje geneze ili ishoda nekog događaja, upoznaju sa potencijalnim preprekama i izazovima u realnim uslovima života i rada. Ekspertske intervjui, slično, daju glas profesionalnim i stručnim krugovima, koji zapravo proces učenja nadograđuju informacijama o potencijalnim svežim aspektima daljeg istraživanja ili razumevanja teme. Za pripremu i produkciju ove forme podkasta mogu biti dovoljni jedan glas i unapred definisana pitanja, dok za kompleksnije oblike mogu biti realizovani i u formi debate, ukrštanja dva ili više "glasova" odnosno više sagovornika sa različitim pogledima na odabranu temu. Iako ne traže aktivnu participaciju slušalaca, ova forma podkasta, posebno kada je u obliku debate i razgovora više eksperata, može podstaći grupu učenika/studenata na diskusiju nakon odslušanog materijala, preispitivanje iznetih stavova ili proces koji za cilj ima jasnije oblikovanje stavova i mišljenja o određenoj temi.

Refleksije

Ovaj način upotrebe podkasta u edukaciji učenike i studente smešta u aktivnu, kreativnu ulogu, podstičući ih ne samo na kritičku analizu nastavnog materijala, već i na stvaranje novih audio sadržaja u kojima je potrebno da artikulišu svoje ideje i stavove. Kao i u slučaju audio lekcije, i za refleksije je dovoljan glas i jednostavan softver za snimanje i editovanje. Učenici/studenti dobijaju precizne smernice, pitanja ili izazove, na koje bi trebalo da ponude svoja razmišljanja, obično u vezi sa pređenim gradivom, bilo da je reč o pojedinačnoj lekciji ili seriji lekcija koje povezuje slična tema, dilema ili fenomen. Refleksije mogu biti zadatak koji se realizuje individualno ili grupno i predstavlja nadogradnju formalnog procesa učenja fleksibilnijim, originalnijim i za učenike podsticajnijim načinom usvajanja gradiva kroz oblikovanje odgovora na to gradivo.

Izleti i učenje na terenu

O velikom broju tema, fenomena, događaja iz sadašnjosti ili prošlosti, istaknutim pojedincima može se učiti van učionice, studijskim putovanjima, unapred osmišljenim edukativnim turama i povezivanjem sadržaja lekcija sa okruženjem i kontekstom na

terenu. Podkast u ovom slučaju može biti ili neka vrsta pripremnog materijala, gde uvodi u odabranu temu, ili audio vodič koji je "saputnik" učenicima/studentima u kretanju kroz prostor i vreme, na lokaciji. Podkasti u ovoj formi se neka vrsta vodiča kakve srećemo u galerijama i muzejima, ali njegova produkcija može biti kreativnija, pojačana dramatisovanim delovima kojima se priča priča, zvučnim efektima i ilustrativnom muzičkom selekcijom. Priprema i produkcija ove vrste podkasta je zahtevnija od prethodnih oblika, a najčešće se realizuje u saradnji sa različitim profesionalnim organizacijama, strukovnim udruženjima, pa i određenim vrstama medija poput medija civilnog sektora ili javnim servisom.

Dokumentarni ili igrani podkasti

Najkompleksnija forma za učenje su dokumentarni ili igrani podkasti, koji zahtevaju kompleksnu, dugotrajniju pripremu, istraživanje i prikupljanje građe, pisanje scenarija i profesionalnu produkciju u kojoj se kombinuje više različitih jedinica - govornih, muzičkih, specijalnih efekata. Ova vrsta podkasta se najčešće producira u tematski definisanim serijalima, gde svaka epizoda predstavlja jednu "priču", bilo da je reč o događaju, pojedincu, fenomenu. S obzirom na često korišćenje arhivskih, dokumentarnih materijala, ova vrsta podkasta u učenju ima posebnu vrednost zbog svoje autentičnosti.

Poglavlje 5: Angažovanje učenika kroz podkasta - kritičko slušanje u praksi-

Svaka upotreba podkasta u nastavnim procesima svoj ključni oslonac, bazu, ima u kapacitetima polaznika da aktivno slušaju i analiziraju predstavljeni sadržaj.

Kritičko slušanje zahteva ne samo razumevanje sadržaja, već i sposobnost naknadne analize, evaluacije sadržaja, uočavanje ključnih tema i pitanja, dizajniranje daljih pravaca istraživanja i integrisanje novih znanja u svakodnevni život. Kritičko slušanje prethodi kritičkom preispitivanju materijala i razmatranju njegovih dubljih implikacija na pojedinca, aktuelno društvo i dugoročne procese u njemu.

Kritičko slušanje je napredni oblik slušanja gde učenici ne samo da razumeju predstavljene informacije već i procenjuju njihovo značenje, relevantnost i značaj. To zahteva aktivno angažovanje, kritičko razmišljanje i refleksivne veštine.

Kritičko slušanje neophodno je za svaku od sledećih aktivnosti:

- Razumevanje sadržaja - Razumevanje glavnih ideja, pratećih detalja i celokupne poruke.
- Analiza strukture - Prepoznavanje načina na koji je sadržaj organizovan i predstavljen, uključujući upotrebu dokaza, argumenata i retoričkih strategija.
- Procena validnosti - Procena kredibiliteta, pouzdanosti i pristrasnosti informacija i izvora.

- Razmišljanje o implikacijama - Predviđanje šireg uticaja sadržaja, njegove relevantnosti za postojeće znanje i njegov potencijalni uticaj na misli i akcije.
- Povezivanje sa prethodnim znanjem - Povezivanje novih informacija sa onim što je već poznato radi produbljenja razumevanja i stvaranja šireg konteksta.

Svaka od ovih etapa neophodna je u svim metodama upotrebe podkasta u obrazovnim procesima

Upotreba podkasta u nastavnom procesu/treningu može imati nekoliko etapa i ciljeva. Najjednostavniji se iscrpljuje u plasiranju podkasta kao dodatnog materijala za usvajanje nekog znanja. Ipak, njegova vrednost u učenju može biti mnogo veća ukoliko se podkast pozicionira kao osnova za dalje razvijanje aktivnih/interaktivnih i angažujućih aktivnosti učenika. Te aktivnosti su različite, a svaka na specifičan način doprinosi dubljem iskustvu učenja i unapređuje veštine kritičkog mišljenja, ali i kreiranja nekih novih sadržaja o određenim temama. U nastavku će biti rezimirane neke od mogućih aktivnosti koje se mogu zasnivati na upotrebi podkasta u nastavnom procesu/treningu.

Aktivno slušanje i vođenje beleški

Ova vrsta angažmana fokusirana je na kognitivne aspekte učenja, gde se pažnja usmerava na aktivno slušanje i razumevanje ponuđenog sadržaja, prepoznavanje ključnih tačaka vezanih za uzroke, posledice i evoluciju određenog događaja ili procesa, sistematizovanje učenih nosećih tema i ključnih pitanja koje sadržaj otvara i izdvajanje najvažnijih informacija i činjenica. Vođenjem beleški olakšava se obrada i organizacija informacija, čime se stvara osnova za dalju diskusiju. Ova vrsta aktivnosti može se realizovati uz pomoć unapred pripremljenih radnih listova za slušanje, konkretnih pitanja vezanih sa predstavljeni audio sadržaj, kao i različite šablone koji podstiču učenike da zabeleže glavne ideje, prateće detalje i lična razmišljanja.

Provera činjenica

Ova metoda je pre svega usmerena na ostvarivanje kognitivnih obrazovnih ciljeva. Polaznici imaju zadatak da provere informacije i podatke iz odabranog podkasta, tako što će biti uključeni u istraživanje dodatnih izvora i upoređivanje. Na ovaj način se promovira važnost provere informacija, skepticizam i neophodnost da se znanja temelje na verifikovanim izvorima, proverljivim činjenicama.

Diskusije i debate

Ova vrsta aktivnosti ostvaruje ranije pomenute kognitivne i društvene ciljeve obrazovanja. Polaznici učestvuju u diskusijama i debatama na osnovu sadržaja podkasta, izražavaju svoja mišljenja, brane svoje stavove i razmatraju različite perspektive, a na osnovu činjenica i argumenata iznetih u podkastu. Diskusije i debate mogu biti organizovane 1-na-1, u grupama, uz moderaciju. Uslovi debate bi trebalo da budu unapred definisani, vremenski i sadržajno - od očekivanja ishoda, planirane

strukture do željenih ishoda. Jedan oblik debata je i pozicioniranje polaznika u određene uloge inspirisane sadržajem podkasta, te zadatak da iz određene pozicije/uloge debatuju ključne teme i konfliktne momente vezane za odabranu priču.

Refleksivno pisanje

Ova vrsta aktivnosti fokusirana je na kognitivne i emocionalne obrazovne ciljeve. Polaznici imaju zadatak da opišu svoja razmišljanja o podkastu, povezujući njegov sadržaj ili ključna pitanja koja pokreće sa sopstvenim iskustvima, mišljenjima i prethodnim znanjem. Ova vrsta aktivnosti stvara čvršću vezu i dublje razumevanje tema i sadržaja podkasta sa svakodnevicom polaznika, aktuelnim društvenim, kulturnim ili političkim trenutkom, čime se, kroz analizu, ostvaruje dublje, sveobuhvatnije razumevanje i usvajanje znanja.

Istraživanje

Nakon odslušanog podkasta, a na osnovu materijala proizvedenog kroz metodu aktivnog slušanja i vođenja beleški, polaznici definišu moguće dalje pravce istraživanja teme. Na taj način se demonstrira i proverava najpre razumevanje predstavljene teme, a potom i kapacitet za kritičko mišljenje, te produblivanje znanja. Ova metoda se može realizovati grupno, uz unapred određene kriterijume i metodologiju, a svoj ishod ima u završnoj prezentaciji ili izveštaju kojim se sumiraju nove činjenice i prikupljeni materijali.

Kreativni projekti

Ova vrsta aktivnosti fokusirana je na kognitivne i emocionalne obrazovne ciljeve, a donekle se oslanja i na istraživanje i refleksivno pisanje kao metode za analizu sadržaja. Polaznici realizuju nove sadržaje - multimedijalne, tekstualne ili audiovizuelne - kroz koje interpretiraju teme podkasta, ali i svoja razmišljanja, dileme ili zaključke o usvojenom znanju. Ova aktivnost je posebno zahvalna za nastavne procese koji imaju razrađen aspekt praktičnog rada, uz napomenu da novi sadržaj koji polaznici produciraju ne mora biti vrhunskog tehničkog kvaliteta, već se vrednuje njegov smisao, zaokruženost, pravci istraživanja, otvorena pitanja i odabrane teme u okviru njih. Ovaj sadržaj može biti u formi serije fotografija, kombinacije fotografija i teksta, kratkih video klipova za mreže, audio ili AV intervjua i sl.

Kritička analiza

Ova metoda polaznike takođe smešta u aktivnu ulogu, definišući zadatak kritičke analize predstavljenog sadržaja, odnosno - kvaliteta sadržaja, kredibiliteta izvora i sagovornika, izbalansiranosti suprotstavljenih argumenata i perspektiva, načina prezentacije, pristrasnosti u stilu i izlaganju sadržaja i sl. Ova aktivnost se može realizovati uz pomoć unapred definisanih evaluacionih izveštaja.

Timski rad

Ova vrsta aktivnosti fokusirana je na kognitivne i društvene obrazovne ciljeve. Ova metoda najčešće kombinuje kritičku analizu i kreativni projektni rad, samo realizovan

u grupnim, ne individualnim okolnostima. Kroz rad u grupi polaznici najpre diskutuju i analiziraju sadržaj i teme podkasta, a potom kreiraju novu vrstu sadržaja kroz koji iznose kolektivne zaključke i razmišljanja. Ova metoda se završava prezentacijom grupnog izveštaja ili kreativnog rada.

Učenje kroz saradnju sa zajednicom Ova vrsta aktivnosti fokusirana je na društvene i emocionalne obrazovne ciljeve. Nakon odslušanog podkasta, a na osnovu beleški i kritičke analize, polaznici, grupno ili individualno, nastavljaju istraživanje i analizu teme kroz povezivanje sa određenom društvenom/kulturnom/političkom zajednicom ili ekspertima iz određenih oblasti, kako bi stečeno znanje proširili, a time i svoja razmišljanja i uvide. Ova vrsta aktivnosti bi trebalo da bude mentorisana i realizovana po unapred definisanoj metodologiji, sa obaveznom završnom prezentacijom nalaza i zaključaka nastalih na osnovu terenskog rada.

Podkast serijal "Pravi heroji"

Uputstvo za praktičnu upotrebu

ep.01 Civilni pokret otpora

"Naša deca neće znati o istoriji njihovih roditelja"

"Svaki čovek zaslužuje život bez straha, ratova i razaranja."

"Civilni pokret otpora bio je više od grupacije pojedinaca; bio je glas svih onih koji su se nadali miru u vremenima kada se mir činio kao udaljeni san."

Aktivnosti pomažu učesnicima da razumeju kako civilno društvo može igrati ključnu ulogu u otporu ratu, kao i da razviju praktične veštine organizovanja i vođenja mirovnih kampanja.

Kritičko slušanje - ciljevi:

Razumevanje uloge civilnog društva i građanskog organizovanja u otporu ratovima.

Upoznavanje sa civilnim pokretom otpora iz 1991. godine u bivšoj Jugoslaviji.

Razvijanje veština organizovanja mirovnih akcija i mobilizacije zajednice.

Zašto je bilo važno da se civilno društvo organizuje u vreme sukoba?

Koji su izazovi sa kojima su se susreli?

Studija slučaja

Učesnici analiziraju konkretne aktivnosti Civilnog pokreta otpora iz 1991. godine (npr. organizacija protesta, neformalno obrazovanje, distribucija antiratnih letaka, međunarodna saradnja).

Pitanja za analizu:

- Koji su bili glavni ciljevi pokreta?
- Kako su uspevali da mobilišu građane i ostanu organizovani tokom sukoba?
- Koji su bili izazovi i prepreke koje su morali da prevaziđu?

Kako razumete značaj i vrednost građanskih akcija - njihov sadržaj, simboličnost, uticaj?

Kako doprinose razumevanju društveno-političkih događaja? Na koji način nadograđuju rad medija,

Učesnici u manjim grupama analiziraju jedan aspekt pokreta, a zatim dele svoje nalaze s ostatkom grupe.

Grupna diskusija - Snaga civilnog društva u mirovnim procesima

U čemu je snaga i značaj neformalnih organizacija, u ovom slučaju mirovnih aktivista, na društveno-političke događaje?

Kako razumete "Uputstvo za ponašanje vojnih obveznika u slučaju mobilizacije"?

Kako razmišljate o angažovanju pojedinca u ratnim sukobima - kao obavezi prema državi/naciji, kao ličnoj odluci, kao činu koji bi trebalo/moralo da reguliše država ili lični stavovi i osećanja?

Deklaracija civilnog pokreta otpora - obraćao se svim grupama koje su proglašene nepoželjnim - ko bi danas bile "nepoželjne" grupe u srpskom društvu? Na osnovu teksta Deklaracije - kako razumete ideju jugoslovenstva - kao nacionalnu, kulturnu, ekonomsku ili nešto drugo? Šta možemo naučiti iz primera pokreta iz 1991. godine o organizovanju protiv rata danas? Da li se savremeni pokreti suočavaju sa sličnim izazovima?

Učesnici se dele u manje grupe kako bi diskutovali o ovim pitanjima, a zatim dele svoja razmišljanja sa celom grupom.

Grupna diskusija - Pitanje memorijalizacije žrtava, studija slušaja Paljenje sveća

Akcija je trajala 5 meseci svakog dana - koja tema bi danas mogla da bude takva vrsta okidača za građane u Srbiji? Da li takve teme postoje? Ako ne - zašto?

Šta bi danas mogla da bude slična akcija - koji čin građana bi mogao da ima slične simboličke poruke i vrednosti?

Kako saznajemo, učimo i pamtimo danas? Formalni i neformalni oblici.

Nabrojte memorijale u svojoj zajednici/gradu - fizičke ili virtuelne - nastale u znak sećanja različitih društveno-političkih događaja ili pojedinačnih doprinosa.

Da li su dovoljno poznati, vidljivi, da li su predmet godišnjeg sećanja?

Kako bi to moglo da se promeni - osmislite nove načine memorijalizacije odabranog događaja u svojoj zajednici/gradu - fizički i virtuelno.

Grupna diskusija - Crni flor, Opsada Sarajeva, radio B92

Procena je da je u ovom događaju učestvovalo preko 100.000 učesnika.

Da li znate za još neke građanske akcije (skupove, demonstracije, proteste, memorijalne skupove) koji su bili jednako masovni u Srbiji, u proteklih 40 godina?

Da li ih nešto povezuje?

Opsada Sarajeva - šta ste učili u školi o ovom događaju?

Šta možete da saznate iz medija o ovom događaju?

Uradite analizu - pretragu odabranih izvora - udžbenika, arhiva nacionalnih medija (RTS, Pink), arhiva odabranih NGO - uporedite nalaze.

Radio B92 je bio medijski glas ove akcije - ko je danas medijska podrška, pratilac građanskih akcija na taj način?

Šta su prednosti, a šta mane društvenih mreža u praćenju i podršci građanskim akcijama?

Učešće političara i političkih stranaka u građanskim akcijama - za ili protiv? Da li je moguća promena bez učešća političkih stranaka?

Praktična vežba - "Poslednje zvono", Planiranje antiratne kampanje

Uvodna pitanja:

Za čime bi danas građani u Srbiji mogli da "zvone" - za kojim vrednostima, idejama?

Kako bi sve moglo da se "zvoni" u vremenu interneta, mobilnih telefona?

Učesnici se dele u grupe i zadužuju za osmišljavanje antiratne kampanje inspirisane metodama civilnog pokreta iz 1991. godine.

Koraci:

1. Definisane ključne poruke kampanje (npr. poziv na mir, nenasilje, solidarnost).
2. Osmišljavanje konkretnih aktivnosti (protesti, peticije, performansi, medijske kampanje).
3. Planiranje logistike – ko su ciljne grupe, kako dopreći do šire javnosti, kakve resurse koristiti.

Svaka grupa prezentuje svoju kampanju pred ostalim učesnicima, uz diskusiju o njenom potencijalu za stvarni uticaj.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor:

Kako možemo danas organizovati slične mirovne pokrete u kontekstu globalnih i lokalnih sukoba? Koje lekcije iz pokreta otpora iz 1991. godine možemo primeniti na savremene mirovne pokrete?

Završna poruka:

Važnost civilnog društva u očuvanju mira i prevazilaženju sukoba. Primer iz 1991. godine pokazuje da kolektivna akcija i organizovanje mogu pružiti alternativu nasilju i militarizaciji.

Dodatni materijali

- Članci i dokumenti o civilnim pokretima iz 1991. godine u SFRJ.
- Primeri savremenih mirovnih kampanja i aktivističkih pokreta širom sveta.

ep.02 Majski protesti

Ove aktivnosti omogućavaju učesnicima da analiziraju proteste kao moćno sredstvo građanskog otpora, kao i da kroz praktične vežbe razvijaju veštine organizovanja i osmišljavanja mirovnih akcija u savremenom kontekstu.

Kritičko slušanje - ciljevi:

Razumevanje konteksta majskih protesta u SFRJ i njihovog značaja kao antiratnog pokreta.
Istraživanje oblika građanskog otpora ratu kroz proteste i antiratne akcije.
Razvijanje kritičkog mišljenja o ulozi građana u mirovnim inicijativama.
Upoznavanje sa događajima iz bliske prošlosti

Grupna diskusija - uvod:

Šta su bili ciljevi ovih protesta?
Ko su bili ključni akteri?
Kako je tadašnji politički vrh reagovao na ove proteste?
Koje su bile ključne poruke Majskih protesta?
Da li su protesti mogli imati veći uticaj na sprečavanje rata?
Šta su bili ograničenja i izazovi sa kojima su se suočavali učesnici?

Učesnici diskutuju u manjim grupama o ovim pitanjima, a zatim dele svoje uvide sa celom grupom

Grupna diskusija - kako se gradi percepcija javnosti o temi/događaju/ličnosti

Kako razmišljate o vezi između parole iz 1999. godine - *Da se vojska sa Kosova vrati* - i današnje - *Da se vojska na Kosovo vrati*?
Da li ova promena parole odražava promene u društvu i politici - kako bi tu promenu mogli da analiziramo, razumemo?
Kako činjenica da se u obe parole Kosovo povezuje sa vojskom može uticati na percepciju građana o toj teritoriji?
Koju vrstu emocija ste imali dok ste slušali ovu epizodu? Kog intenziteta su bile te emocije?
Da li su emocije koje ste osećali doprinele razumevanju teme - kako?

Grupna diskusija - sećanje na blisku istoriju

Šta znate o oružanim sukobima na Kosovu tokom 1998/1999. godine?
Kako ste o tome učili tokom svoje osnovne i/ili srednje škole?
Analizirajte ovu temu iz različitih izvora - udžbenika za školu, Wikipedia podataka, arhiva nacionalnih medija onlajn, arhiva i dokumenata selektovanih NGO.
Da li se informacije, način i stil predstavljanja ove teme razlikuje od izvora do izvora? Kako to razumete?

Praktična vežba 1 - 24. maj - Dan ženskih akcija za mir i razoružanje

Osmislite akciju, u prostoru ili onlajn, povodom ovog datuma.
Kako biste uključili majke, učesnike rata, obične građane? Šta bi bio cilj vaše akcije - (npr. edukacija i informisanje o događajima, senzibilizacija za teme ratnih sukoba i ratnih trauma...?)

Praktična vežba 2 - Simulacija organizovanja protesta Učesnici se dele u grupe sa zadatkom da organizuju "virtuelni" antiratni protest u kontekstu današnjeg društva, inspirisan majskim protestima.

1. Definisane ključnih ciljeva protesta (npr. poziv na mir, otpor ratnoj propagandi, demilitarizacija).
2. Planiranje aktivnosti – gde i kako bi protesti bili organizovani (online ili uživo), ko bi bio uključen, kako bi se poruka prenela.
3. Osmišljavanje slogana, transparentata, društvenih mreža i medijske strategije.

Svaka grupa predstavlja svoj plan protesta i strategiju za mobilizaciju građana, uz diskusiju o tome kako bi se mogli ostvariti ciljevi.

Praktična vežba 3 - Kreativna kampanja – Pisanje manifesta

Učesnici u grupama pišu manifest kojim pozivaju na antiratnu akciju, inspirisani porukama majskih protesta.

1. Kreiranje poruke koja obuhvata vrednosti mira, solidarnosti, i građanske hrabrosti.
2. Pisanje manifesta u kojem se jasno izražava poziv na akciju, upućeno javnosti, studentima, ili političkim liderima.
3. Osmišljavanje načina distribucije i promocije manifesta.

Svaka grupa čita svoj manifest pred ostatkom grupe, uz diskusiju o tome koliko je poruka inspirativna i efektivna.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor:

Da li su protesti danas jednako moćno sredstvo otpora kao i pre nekoliko decenija?
Koje strategije su efikasne u organizovanju antiratnih akcija u savremenom društvu?

Završna poruka:

Majski protesti pokazali su da građani, posebno mladi, mogu biti glas otpora ratu i militarizaciji. Kroz ove akcije učimo da se solidarnost i građanska hrabrost mogu koristiti kao alati za promovisanje mira.

Dodatni materijali:

- Tekstovi i dokumenti o majskim protestima 1992. godine.
- Primeri savremenih mirovnih kampanja i antiratnih protesta širom sveta.

ep.03

Mir počinje sa nama

Razumevanje procesa prisilnog raseljavanja tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji 90-ih godina. Istraživanje uzroka, posledica i emotivnog tereta raseljavanja. Razvijanje empatije kroz simulacije i analize. Kritičko promišljanje o društvenim i političkim posledicama raseljavanja i izbeglištva.

Ova radionica omogućava učesnicima da kroz različite pristupe istraže složene teme raseljavanja, razviju empatiju i razmisle o strategijama podrške raseljenim osobama.

Kritičko slušanje

“Mi smo čuli rat svakodnevno”

Kako razmišljate o ovoj rečenici?

Da li vi "čujete rat svakodnevno"? Na koji način?

Analizirajte naslove dnevnih novina ili portala tokom 3-5 dana - koliko puta se pominje reč - rat?

Kako to može da utiče na publiku/čitaoce?

Za koje sve "ratove" i ratove danas znate?

Da li rat pogađa samo teritoriju na kojoj se vode oružane borbe?

Kako su se ratna dejstva u Hrvatskoj i BiH osetila u Srbiji - kulturološki, društveno, emocionalno - istražite reakcije svojih najbližih, čega se sećaju i koliko daleko ide njihovo sećanje na rat i raspad Jugoslavije

Grupna diskusija - “Nama je puklo srce kada je pukla ta zemlja”

Šta za vas znači pojam "zemlja"?

Da li imate poznanika/prijatelja/kolegu/inicu koja je napustila Srbiju? Zašto?

Kako održavate kontakt? Koliko je njima važno da znaju šta se dešava u Srbiji?

Kako se informišu o dešavanjima u Srbiji?

Uradite anketu, analizu intervju sa njima o tome.

Šta za vas znači pojam - izbeglica, migrant? Kakvu konotaciju ima? A u vašem okruženju?

Kako to razumete - šta je oblikovalo značenje i emocionalni skup oko tog pojma?

Kako se migranti/izbeglice povezuju na jednoj teritoriji, preko čega - muzike, kulturnih događaja, političkih skupova?

Osmislite jedan događaj koji mislite da bi mogao da bude koristan i zanimljiv migrantima u Srbiji.

Praktična vežba - Kreiranje percepcije

Analizirajte izveštavanje medija onlajn o pitanjima vezanim za migrante i raseljene građane iz ratom zahvaćenih teritorijama - nacionalni TV kanali, najčitaniji onlajn portali - izbor reči, dominantna emocija, odnos činjenica i ličnih utisaka novinara/ke.

Praktična vežba

Cilj je upoznavanje sa istorijskim kontekstom ratova 90-ih i razlozima za masovno raseljavanje stanovništva.

Edukator / voditelj radionice pruža kratak pregled događaja koji su doveli do raseljavanja u bivšoj SFRJ. Fokus je na etničkim sukobima, raspadu Jugoslavije i masovnim izbegličkim talasima. Učesnici se dele u grupe i dobijaju zadatak da analiziraju određeni aspekt raseljavanja (npr. demografske promene, uloga međunarodne zajednice, iskustva raseljenih lica). Svaka grupa odgovara na sledeća pitanja:

1. Koji su bili glavni uzroci raseljavanja?
2. Kako su međunarodne organizacije reagovale na izbegličku krizu?
3. Kako je raseljavanje promenilo demografski i politički pejzaž bivše SFRJ?

Svaka grupa iznosi svoje zaključke, a zatim se vodi diskusija o izazovima sa kojima su se suočavale raseljene osobe i zajednice koje su ih primale.

Praktična vežba - Simulacija raseljavanja – "Šta bih poneo/la?"

Cilj je razvijanje empatije kroz lično promišljanje o izazovima sa kojima se suočavaju raseljene osobe.

Učesnici dobijaju hipotetičku situaciju u kojoj moraju da napuste svoje domove zbog rata. Svaki učesnik ima samo 5 minuta da razmisli i napravi listu od 5 predmeta koje bi poneo/la sa sobom.

Nakon toga, učesnici se podele u male grupe gde dele svoje liste i diskutuju o tome zašto su izabrali te predmete.

Diskusija se zatim proširuje na izazove sa kojima se suočavaju raseljene osobe kada su primorane da napuste svoje domove, uključujući gubitak imovine, kulturnog identiteta i stabilnosti.

Učesnici dele svoja osećanja i uvide iz simulacije, uz vođenu diskusiju o tome kako prisilno raseljavanje menja živote na fundamentalnom nivou.

Praktična vežba - Studija slučaja – Priče raseljenih osoba

Cilj je razumevanje individualnih priča i iskustava raseljenih osoba tokom ratova 90-ih u bivšoj Jugoslaviji. Učesnici se dele u grupe i svaka grupa dobija studiju slučaja koja predstavlja priču jedne raseljene osobe ili porodice iz tog perioda (zasnovano na realnim svedočenjima ili fiktivnim pričama koje oslikavaju stvarnost).

Grupe analiziraju sledeća pitanja:

1. Koje su glavne emotivne, socijalne i ekonomske posledice raseljavanja za tu osobu ili porodicu?
2. Kako su se nosili sa gubitkom doma i prilagođavanjem novom okruženju?
3. Kakvu ulogu su imale zajednice, međunarodne organizacije i država u pružanju pomoći?

Svaka grupa predstavlja svoj slučaj i diskutuju se zajednički izazovi sa kojima su se suočavale raseljene osobe. Fokus je na empatiji i razumevanju ljudskih priča iza statistike.

Praktična vežba - Raseljavanje i identitet – Gubitak doma i kulturni šok

Cilj je istražiti uticaj raseljavanja na identitet, osećaj pripadnosti i kulturni šok.

Učesnici se podele u grupe i svaka grupa dobija zadatak da razmotri kako prisilno raseljavanje utiče na identitet i osećaj pripadnosti (etnički, kulturni, regionalni identitet).

Grupe kreiraju kratke prikaze scenarija u kojima raseljene osobe pokušavaju da očuvaju svoj identitet dok se suočavaju sa kulturnim šokom u novom okruženju.

Svaka grupa zatim iznosi svoj scenario i diskutuju se poteškoće očuvanja kulture, jezika i običaja u izgnanstvu.

Diskusija se fokusira na emocionalne i psihološke posledice gubitka doma i identiteta, uz analizu strategija koje raseljene osobe koriste kako bi očuvale svoj identitet.

Praktična vežba - Kreiranje kampanje za podršku raseljenima

Cilj je razvijanje svesti o važnosti solidarnosti i aktivnog učešća u pružanju pomoći raseljenim osobama.

Učesnici se ponovo dele u grupe i dobijaju zadatak da osmisle kampanju koja ima za cilj podizanje svesti i pružanje podrške raseljenim licima. Kampanja može uključivati medijske strategije, društvene mreže, prikupljanje pomoći ili organizovanje zajedničkih događaja.

Grupe treba da odgovore na sledeća pitanja:

1. Koja bi bila ključna poruka kampanje?
2. Koji bi kanali komunikacije bili najefikasniji za dopiranje do publike?
3. Koji su konkretni koraci koje bi zajednica mogla da preduzme kako bi pomogla raseljenim osobama?

Svaka grupa predstavlja svoju kampanju, a učesnici diskutuju o efikasnim načinima kako podržati raseljene osobe i integrisati ih u nove zajednice.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor

Kako možemo bolje razumeti i pomoći ljudima koji su iskusili raseljavanje.

Diskusija o lekcijama iz prošlosti i kako se one mogu primeniti u današnjim krizama izbeglica i raseljenih lica.

ep.04 Rimtutituki

Ova radionica pruža učesnicima priliku da istraže moć muzike u aktivizmu, a kroz praktične vežbe mogu da razviju kreativne ideje o tome kako sami mogu koristiti muziku u društvenom angažmanu.

Kritičko slušanje

Uloga muzike u antiratnim akcijama

Upoznati učesnike sa ulogom muzike kao sredstva za politički protest i otpor.

Razumeti kontekst i značaj projekta "Rimtutituki" u antiratnom pokretu devedesetih.

Razviti kreativne pristupe za korišćenje muzike u društvenom aktivizmu danas.

Grupna diskusija 1 - Uvod

Šta čini muziku moćnim sredstvom otpora?

Koji su elementi protestne pesme?

Kakve emocije ste imali dok ste slušali ovu pesmu?

Sa kim je ova pesma komunicirala - pokušajte da nabrojite različite grupe publike i da ih opišete.

Grupna diskusija 2: Uloga muzike u prenošenju političkih poruka i mobilizaciji ljudi.

Pitanja za diskusiju:

Kako muzika može da podstakne promene u društvu?

Koje pesme vam padaju na pamet kada pomislite na antiratne pokrete?

Kako pesma "Slušaj 'vamo" funkcioniše kao protestni akt?

Učesnici se dele u manje grupe, razgovaraju o pitanjima i predstavljaju svoje stavove grupi.

Praktična vežba 1: Kreiranje protestne pesme

Učesnici u grupama osmišljavaju tekst za antiratnu protestnu pesmu inspirisanu aktuelnim događajima ili temama vezanim za mir i pravdu.

1. Izbor ključne poruke koju pesma treba da prenese.
2. Razrada stihova i ritma (fokus na jednostavne, upečatljive poruke).
3. Diskusija o muzičkom stilu koji najbolje prenosi željenu poruku (rok, hip-hop, folk itd.).
4. Opis publike kojoj se pesma obraća

Svaka grupa predstavlja svoju pesmu pred ostalima, uz diskusiju o njenom potencijalnom uticaju.

Praktična vežba 2: Analiza muzičkog protesta

Učesnici analiziraju pesmu "Slušaj 'vamo" grupe Rimtutituki ili neku drugu protestnu pesmu.

Koje su ključne poruke pesme?

Kako muzika i tekst zajedno pojačavaju politički stav?

Kakva je bila reakcija javnosti na ovu pesmu i kako bi se danas primila?

Analizirajte video spot za pesmu - koliko je i on u funkciji poruka koje pesma želi da prenese?

Uporedite "Slušaj vamo" sa drugim protestnim pesmama - Fight the Power, Public Enemy ili Take the Power Back / Guerilla Radio / Know Your Enemy RATM

Učesnici rade u manjim grupama, analiziraju pesmu i zatim predstavljaju svoja zapažanja ostatku grupe.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor

Kako muzika danas može da igra ulogu u antiratnom aktivizmu? Da li je uloga muzike u društvenim pokretima danas jednako snažna kao nekada?

Završna poruka

Kratki osvrt na važnost kreativnosti u aktivizmu i kako muzika može doprineti većem uticaju mirovnih poruka u javnosti.

Dodatni materijali:

- Snimci i tekstovi pesama "Rimtutituki".
- Primeri savremenih antiratnih pesama iz drugih delova sveta.

ep.05 Srđan Aleksić

Ove aktivnosti podstiču učesnike da kritički razmišljaju o ulozi pojedinca u kriznim situacijama, kako u ratnim, tako i u svakodnevnim okolnostima, i pruža im priliku da razviju empatiju kroz praktične vežbe.

„To je vreme u kom ljudski zivot nije vredio nista, vojnik je drzao pusku da ako ko pridje da puca. Ja samo ne mogu da oprostim policiji da je samo jedan metak opalila u zrak, sve bi stalo. Ali oni su dozvolili da alen bude tu zaklan nozem. Tog momenta da se desilo to ubistvo pao bi mrak na ovo trebinje. Protivnici nasi bi jedva docekali da kazu eto ubili su i svog vojnika samo zato sto je musliman. Ali srdjovo delo je kao sunce ogrejalo ovaj grad, jer je spasio obraz i svoj i od svih nas i svakog coveka nebitno gde u svetu koji razmislja o takvim delima - spasio je obraz.”

"kad bi svaki narod svoje zlocince osudio pa da narod onda bude miran. A obrnutno je, narod od svojih pravi junake, svi i srbi i hrvati i muslimani.”

„Nekako čini mi se Srđan nije umro. Negde tu na ulicama Trebinja je, u ljudima koji hodaju čini mi se da je Srđan, na pijaci – čini mi se da je Srđan, u ljudima koji dođu sa strane čini mi se da je Srđan. Želeo bi onoga ko me čuje i sasluša moju priču da u njemu bude zrno Srđana i mislim da bi to bila sreća za sve nas. Eto, opet suze.“ – Rade Aleksić

Kritičko slušanje - osnovne teme

Uloga pojedinca u antiratnim akcijama: Primer Srđana Aleksića

Razumevanje uloge pojedinca u suprotstavljanju nepravdi i nasilju.

Analiziranje primera Srđana Aleksića kao simbola hrabrosti i ljudske solidarnosti.

Šta ovaj primer pokazuje o ulozi pojedinca u borbi protiv mržnje i rata?

Razvijanje svesti o ličnoj odgovornosti i mogućnostima delovanja u teškim društvenim okolnostima.

Grupna diskusija - Moralna hrabrost i odgovornost pojedinca.

Pitanja za diskusiju:

Da li pojedinac može zaista da napravi razliku u teškim okolnostima poput rata?

Šta nas motiviše da postupimo ispravno čak i kada je rizik visok?

Da li je moguće da svako od nas u svakodnevnom životu postane "junak" poput Srđana Aleksića?

U epizodi se kaže Srđanova pogibija ima poruku "Zlo vreme čini ovo". Ko čini zlo vreme?

Šta čoveka čini dobrim, a šta "zlim"?

Učesnici se dele u manje grupe da bi raspravljali o pitanjima, a zatim prezentuju zaključke.

Praktična vežba 1: Igra uloga - Delovanje u kriznoj situaciji

Učesnici učestvuju u simulaciji u kojoj moraju brzo da odluče kako će se ponašati u moralno složenim situacijama. Situacije uključuju dileme kao što su: svedočanstvo nasilju, diskriminacija, ratne okolnosti ili svakodnevnih situacija koje traže intervenciju.

1. Svaka grupa dobija kratku situaciju i mora da odluči kako bi njihov "junak" postupio.

2. Grupna diskusija: Zašto su izabrali određeno rešenje? Da li bi postupili drugačije da su u stvarnoj situaciji?

Svaka grupa predstavlja svoje rešenje, uz zajedničku diskusiju o etičkim izazovima.

Praktična vežba 2: Kreativna refleksija - Pisanje otvorenog pisma

Učesnici pišu otvoreno pismo u kojem se obraćaju nekome ko se suočava sa teškom moralnom dilemom, kao što je Srđan Aleksić. Pismo bi trebalo da sadrži poruke podrške, podsećanja na važnost hrabrosti i moralne odgovornosti.

1. Svaka grupa bira osobu kojoj bi želela da piše (npr. mladi aktivista, svedok nasilja, vojnik u sukobu).

2. Pisanje pisma sa naglaskom na vrednosti solidarnosti, hrabrosti i ljudskosti.

Grupe čitaju svoja pisma pred ostalim učesnicima ili mogu sva biti objavljena na nekom internom portalu.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor

Kakvu odgovornost nosimo kao pojedinci u društvu, posebno u kriznim vremenima?

Kako možemo delovati da bismo postali pozitivan primer u svakodnevnom životu?

Završna poruka

Srđan Aleksić je dokaz da pojedinac može promeniti svet oko sebe. Kroz njegove postupke vidimo da su hrabrost i ljudskost univerzalne vrednosti koje mogu prevazići nasilje i mržnju.

Dodatni materijali:

- Dokumentarni filmovi i tekstovi o Srđanu Aleksiću.

- Literatura o moralnoj hrabrosti i ulozi pojedinca u sukobima.

ep.06
Tomo Buzov

"Umetnost, kao i heroji, ne čuti."

"Čovek koji nije mogao šutjeti, tako bukvalno piše na ploči u njegovom gradu, čovek koji nije mogao šutjeti."

"Mislim da je heroj svako ko se ne predaje nekom cinizmu kojem smo skloni u ovom vijeku, zato što je lako da pomisliš da ne možeš da uradiš ništa."

Ova radionica pruža učesnicima priliku da promišljaju važnost individualne hrabrosti i odgovornosti u sukobima, podstičući ih da prepoznaju trenutke u kojima mogu biti aktivni nosioci mira i pravde.

Kritičko slušanje

Razumevanje uloge pojedinca u suprotstavljanju ratu i nasilju.

Šta znači biti pojedinac koji se suprotstavlja sistemskoj nepravdi i nasilju?

Upoznavanje s pričom Tome Buzova, njegovim moralnim principima i hrabrošću.

Promovisanje vrednosti solidarnosti, građanske hrabrosti i lične odgovornosti u kriznim vremenima.

Grupna diskusija 1 - O čemu ćutimo?

O kojim temama se danas u našem društvu čuti? Zašto?

Mapirajte teme koje su danas - potisnute, utišane, potpuno izbrisane - iz kojih oblasti one dolaze?

Ko o tim temama ipak govori - mediji, NGO sektor, kulturno-umetnička produkcija, pojedinci?

Kako se vi o tim temama informišete?

Uočite prisustvo i način prezentacije mapiranih tema kroz analizu sadržaja-naslova odabranih medija u određenom periodu

Koliko dugo i kroz koje sve aspekte se mogu prelamati posledice ćutanja o nekom događaju?

Govorna diskusija 2 - Građanska hrabrost i moralna odgovornost pojedinca.

Koje vrednosti stoje iza delovanja pojedinaca kao što je Toma Buzov?

Da li se pojedinac može suprotstaviti ratnoj mašineriji i nasilju? Kako?

Šta bi motivisalo ili obeshrabrilo pojedinca da deluje u kriznim situacijama?

Učesnici se dele u manje grupe i diskutuju o ovim pitanjima, a zatim dele zaključke s ostatkom grupe.

Praktična vežba 1 - Analiza moralnih dilema

Učesnici analiziraju različite moralne dileme u kojima se pojedinac nalazi tokom sukoba ili rata.

1. Svaka grupa dobija situaciju u kojoj se pojedinac suočava sa izborom: da li da postupi prema naredbi ili prema sopstvenim moralnim vrednostima.

2. Diskusija u grupi: Šta bi uradili u toj situaciji? Koji su faktori (porodica, pritisak zajednice, unutrašnji moralni kodeks) koji utiču na njihovu odluku?

Svaka grupa predstavlja svoj slučaj i zaključak o tome šta bi bilo moralno ispravno delovanje, kao i kakve su posledice svake od odluka - individualne, kolektivne, emocionalne, životne...

Praktična vežba 2 - Istraživanje priče Tome Buzova

Učesnici istražuju ključne aspekte priče Tome Buzova i analiziraju njegove motive i posledice njegovih odluka. Edukator može odabrati izvore iz kojih će učesnici moći da prodube svoja znanja o ovoj priči.

Kakve su bile društveno-političke okolnosti koje su obeležile trenutak u kome se priča o Tomi Buzovu dešava?

Koji su bili izazovi i pritisci s kojima se suočavao?

Kako je njegova odluka uticala na ljude oko njega?

Šta mi možemo naučiti iz njegovog primera o snazi pojedinca u kriznim vremenima?

Svaka grupa priprema kratku prezentaciju o različitim aspektima njegovog života i delovanja, a zatim prezentuje svoje nalaze.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor

Kako možemo prepoznati trenutke u kojima možemo pokazati moralnu hrabrost u svakodnevnom životu? Da li je uloga pojedinca u mirovnim akcijama danas jednako važna kao u vreme rata?

Završna poruka

Priča Tome Buzova pokazuje da pojedinac može, kroz lične odluke, da doprinese otporu nepravdi, čak i u najtežim okolnostima. Svako od nas može pronaći način da doprinese miru i pravdi u svojoj zajednici.

Dodatni materijali

- Tekstovi i dokumenti o životu i delu Tome Buzova.
- Literatura o građanskoj hrabrosti i ulozi pojedinca u antiratnim pokretima.

ep.07 Vera Veibel Tatić

"Mi nismo imale iluziju da ćemo mi prekinuti rat, ali da ćemo uraditi sve što je u našoj moći i da nikad nećemo misliti ima li to smisla..."

Kritičko slušanje

Razumevanje uloge Vere Veibel Tatić u mirovnim i antiratnim pokretima, te njenog doprinosa društvenom angažmanu.

Istraživanje fenomena dezertstva u kontekstu ratnih sukoba, moralnih dilema i ličnih osećanja.

Analiza nadnacionalnih osećanja i identiteta pojedinaca u ratnim okolnostima.

Srbija ima jedan jedinstven primer kojim treba da se ponosi u Evropi i globalno, a to je da su antiratne pokrete uglavnom pokretale žene.

Kako razumete pojam - kosmopolitkinja? Šta on za vas danas znači?

Kako se "postaje" - kosmopolitkinja?

Grupna diskusija

Istražite različite izvore o temi delovanja Centra za antiratnu akciju - koliko informacija postoji?

Kako razumete povezivanje CAA sa sličnim organizacijama iz regiona i Evrope?

Da li su društveno-političke okolnosti jedne države izolovani ili mogu uticati na okruženje i kako?

Koje mirovne i antiratne organizacije danas poznajete? Šta znate o njihovom delovanju?

Kako razumete pojam - militarizacija?

Da li smatrate da je Srbija militarizovano društvo? U čemu se to ogleda?

Analizirajte naslove odabranih medija (nacionalne TV, najčitaniji portali) - da li u njima prepoznajete sadržaje, pojmove, tonove koji se mogu koristiti sa ciljem militarizacije društva?

Kako se demilitarizuje društvo?

Praktična vežba - Debata – Militarizacija: Održava li sigurnost ili stvara nestabilnost?

Cilj je razvijanje kritičkog mišljenja kroz argumentovanu debatu o militarizaciji.

- Učesnici se podele u dve grupe, od kojih jedna brani tezu da militarizacija povećava sigurnost i stabilnost društva, dok druga brani tezu da militarizacija stvara nestabilnost i nasilje.
- Svaka grupa ima 10 minuta da pripremi svoje argumente.
- Debata traje 20 minuta, uz moderiranje voditelja radionice.

Na kraju, grupe analiziraju svoje argumente, uz refleksiju o tome da li militarizacija zaista donosi sigurnost ili dugoročno vodi ka konfliktima i problemima.

Studija slučaja – Uticaj militarizacije na obrazovanje i mlade

Cilj je razumevanje kako militarizacija utiče na obrazovne sisteme i mlade generacije.

- Grupe dobijaju studije slučaja o militarizaciji obrazovnih sistema (npr. obavezne vojne obuke u školama, prisustvo vojnih programa i reklama u obrazovanju, glorifikacija rata u udžbenicima).
- Grupe analiziraju:

1. Koje su posledice militarizacije obrazovnog sistema na stavove mladih prema ratu, miru i vojsci?
2. Koje alternative bi obrazovni sistem mogao pružiti kako bi se promovisale vrednosti mira i demilitarizacije?

Grupe prezentuju rezultate svojih analiza, a potom diskutujemo o načinima na koje bi obrazovni sistem mogao podržati demilitarizaciju kroz edukaciju o miru, ljudskim pravima i nenasilju.

Praktična vežba - Analiza militarizacije – Vidljivi i nevidljivi elementi

Cilj je prepoznavanje i analiza prisustva militarizacije u svakodnevnom životu.

- Učesnici se podele u grupe i svaka grupa treba da identifikuje primere militarizacije u različitim sferama društva (mediji, obrazovni sistem, popularna kultura, reklame, javne politike itd.).
- Grupe odgovaraju na sledeća pitanja:
 1. Koji su vidljivi i nevidljivi znakovi militarizacije u društvu?
 2. Kako militarizacija utiče na svakodnevni život i percepciju sigurnosti i moći?
 3. Koje vrednosti se promovišu kroz militarizaciju?

Svaka grupa prezentuje svoje nalaze, a učesnici zajednički diskutuju o načinima na koje militarizacija postaje integralni deo društvene strukture, ponekad neprimetno.

Praktična vežba - Kreiranje mirovne, antiratne organizacije ili pokreta

Osmislite svoju organizaciju koja bi se bavila nekom senzitivnom temom vezanom za međunacionalno pomirenje ili borbu protiv stereotipa i predrasuda zasnovanih na etničkom poreklu-nacionalnosti.

- projektujte njen naziv, moto,
- ko bi bili "lica" te organizacije,
- kako bi nastupala prema mladoj publici - razradite skicu aktivnosti.

Praktična vežba - Zamišljeni razgovor – Vera Veibel Tatić i savremeni mirovni pokret

Cilj je povezivanje društvenog angažmana Vere Veibel Tatić sa savremenim izazovima mirovnih pokreta.

- Učesnici pišu kratke zamišljene dijaloge između Vere Veibel Tatić i modernih mirovnih aktivista. Trebalo bi da zamisle kako bi Vera reagovala na današnje sukobe, kao i koji bi saveti bili primenljivi za savremeni mirovni pokret.
- U grupama, učesnici dele svoje dijaloge i diskutuju o relevantnosti njenih stavova danas.

Učesnici diskutuju o tome kako bi principi i vrednosti Vere Veibel Tatić mogli biti integrisani u današnje društvo, posebno u kontekstu dezerterstva i mirovnog aktivizma.

Praktična vežba - Mape puta ka demilitarizaciji

Cilj je kreiranje konkretnih strategija za demilitarizaciju na različitim nivoima društva.

- Učesnici se podele u grupe i svaka grupa ima zadatak da osmisli "mapu puta" za demilitarizaciju u jednoj od sledećih oblasti:
 1. Obrazovanje
 2. Mediji i popularna kultura
 3. Državne politike
 4. Ekonomija (npr. industrija oružja)

- Grupe identifikuju korake ka smanjenju prisutnosti vojne sile u tim oblastima i predlažu konkretne strategije za promovisanje mira.

Diskusija: Grupe prezentuju svoje strategije, a ostatak učesnika daje povratne informacije, uz diskusiju o izvodljivosti i praktičnosti predloženih rešenja.

Praktična vežba - Kreiranje mirovnih inicijativa i kampanja

Cilj je razvijanje svesti o važnosti demilitarizacije kroz kreativni proces kreiranja kampanja za mir.

- Učesnici se ponovo podele u grupe i dobijaju zadatak da osmisle kampanju koja promoviše demilitarizaciju i mirovne vrednosti. Fokus kampanje može biti na lokalnom, nacionalnom ili globalnom nivou.
- Grupe treba da:
 1. Definišu ciljeve kampanje.
 2. Kreiraju ključnu poruku kampanje.
 3. Identifikuju ciljne grupe koje žele da uključe.
 4. Odrede kanale komunikacije i načine promocije (društvene mreže, javni događaji, obrazovni programi).

Diskusija:

Svaka grupa prezentuje svoju kampanju, a ostali učesnici postavljaju pitanja i daju povratne informacije o izvodljivosti i efikasnosti kampanja.

ep.08 Mir je bio ratoborniji

Glavni zahtev je bio mir.

USTAV „Duhovna republika Zicer“, duhovna zajednica svih koji žele mir „bez granica, teritorije, imovine“, a u kojoj građani/ke imaju neograničena prava ograničena neograničenim pravima drugih, a pripadnici/e Republike mogu se služiti jezikom koji im najviše odgovara.

Ova radionica kombinuje istraživački i kreativni pristup, omogućavajući učesnicima da se dublje uključe u analizu kulturnog pokreta poput Zicera i primene svoja saznanja na savremene teme.

Kritičko slušanje

Razumevanje fenomena Duhovna republika Zicer i njenog značaja unutar SFRJ.

Istraživanje kulturnih i društvenih aspekata pokreta.

Kritičko promišljanje o ulozi umetnosti i subkulture u političkom i društvenom kontekstu.

Kroz praktične vežbe podstaknuti kreativno izražavanje i refleksiju o savremenim umetničkim pokretima i njihovoj vezi sa politikom i društvom.

Praktična vežba - Uvod u Duhovnu republiku Zicer – Istorijski kontekst i analiza

Cilj je upoznavanje sa osnovnim konceptima Duhovne republike Zicer i njenim društveno-političkim okvirom u SFRJ.

- Učesnicima se daje kratko predavanje o istorijskom kontekstu, glavnim akterima i idejama koje su oblikovale Duhovnu republiku Zicer.
- Nakon predavanja, učesnici se dele u grupe i dobijaju različite tekstove, članke ili umetničke radove povezane s pokretom.
- Svaka grupa analizira sledeća pitanja:
 1. Šta je bila osnovna ideja Zicera i koja društvena pitanja je adresirala?
 2. Kako je Zicer koristio umetnost i kulturu kao vid otpora ili komentara na tadašnje društvene i političke prilike?

Grupe dele svoje uvide i refleksije o uticaju Duhovne republike Zicer na umetnički i politički prostor SFRJ.

Praktična vežba - Kreativno izražavanje kroz simbole Zicera

Cilj je razumevanje simbolike i vizualnih elemenata Duhovne republike Zicer kroz kreativno stvaralaštvo.

- Učesnici dobijaju zadatak da koriste simbole, slogane ili vizualne stilove povezane sa Zicerom kako bi kreirali vlastiti umetnički rad (poster, grafiku, kolaž) koji reflektuje duh pokreta.
- Fokus je na kreativnom izražavanju ideala Zicera kroz savremeni umetnički jezik.

Nakon završetka zadatka, svaki učesnik ili grupa prezentuje svoj rad, objašnjavajući inspiraciju i poruku koju žele da prenesu.

Debata – Zicer kao oblik umetničkog otpora

Cilj je kroz debatu istražiti ulogu Zicera kao pokreta umetničkog otpora i subverzije.

- Učesnici se dele u dve grupe. Jedna strana brani tezu da je Zicer bio autentičan pokret umetničkog otpora protiv establišmenta, dok druga strana razmatra tezu da je Zicer bio više kulturni fenomen nego politički aktivizam. Grupe pripremaju svoje argumente, a debata traje 20 minuta.

Debata se završava refleksijom i analizom kako umetnost može biti sredstvo političke akcije, ali i kulturnog izražavanja u različitim istorijskim i društvenim kontekstima.

Praktična vežba: Zamišljeni intervju sa članom Duhovne republike Zicer

Cilj je razvijanje dubljeg razumevanja motivacije i stavova aktera Zicera kroz kreativni proces zamišljenog intervjuja.

- Učesnici se podele u parove. Jedan učesnik igra ulogu člana Zicera, dok drugi vodi intervju sa pitanjima koja se odnose na umetničku inspiraciju, društveni kontekst i lične stavove prema tadašnjem društvenom sistemu.
- Cilj je dublje istražiti filozofiju i ideje koje su pokretale članove Zicera.

Parovi iznose ključne tačke iz intervjuja, a učesnici diskutuju o ulozi umetnika u društveno-političkim pokretima.

Praktična vežba - Kreiranje savremene Duhovne republike

Cilj je promišljanje o tome kako bi pokret poput Duhovne republike Zicer mogao izgledati u savremenom društvu i kakav bi uticaj imao.

- Učesnici u grupama osmišljavaju koncept "savremene" Duhovne republike – koja bi društvena pitanja obrađivali, koji umetnički stilovi bi se koristili, i koje strategije bi pokret imao u digitalnoj eri.
- Grupe kreiraju mini-prezentaciju sa predlozima o temama, formama izražavanja i načinu organizacije savremenog Zicera.

Grupe prezentuju svoje ideje i diskutuje se o tome kako umetnički pokreti mogu evoluirati iprilagođavati se savremenim političkim i kulturnim kontekstima.

Zaključak i refleksija

Otvoreni razgovor - kako umetnički pokreti poput Duhovne republike Zicer oblikuju društvenu svest i kulturni identitet.

Kakva je uloga umetnosti u savremenom društvu, posebno u kontekstu kritike establišmenta i političkog sistema?

ep.09 Tenk

Ono što je u ratu dezerterstvo – u miru je solidarnost.

Kritičko slušanje

Razumevanje kompleksnosti moralnih dilema sa kojima se suočavaju pojedinci u ratnim sukobima.

Istraživanje fenomena dezerterstva sa etičkog, psihološkog, i društvenog aspekta.

Razvijanje empatije i kritičkog promišljanja o emocionalnim reakcijama i stavovima prema dezerterstvu.

Grupna diskusija – Dezerterstvo: hrabrost ili izdaja?

Cilj je istraživanje različitih perspektiva o dezerterstvu kroz argumentovanu debatu.

Učesnici se dele u dve grupe. Jedna grupa brani tezu da je dezerterstvo čin hrabrosti, dok druga grupa brani tezu da je dezerterstvo čin izdaje.

Svaka grupa ima 10 minuta da pripremi svoje argumente.

Debata traje 15 minuta, uz moderiranje voditelja radionice.

Na kraju, sledi diskusija o tome kako su različite strane pristupile argumentima i da li je moguće pomiriti ta dva pogleda na dezerterstvo.

Praktična vežba / Studija slučaja – Moralna dilema dezertera

Cilj je upoznavanje sa konkretnim primerima dezerterstva i analiza moralnih dilema koje pojedinci u ratu mogu imati.

Učesnici se podele u grupe. Svaka grupa dobija studiju slučaja koja opisuje situaciju dezerterstva iz ratnog sukoba (npr. primer vojnika koji je odbio da se bori zbog neslaganja sa ciljevima rata).

Zadatak grupe je da:

1. Identifikuje ključne moralne dileme u tom slučaju.
2. Diskutuje o tome šta bi moglo motivisati tog vojnika da dezertira, kao i o mogućim posledicama njegovog izbora.
3. Predloži alternativna rešenja koja bi vojnika stavila u bolju poziciju da donese odluku.

Svaka grupa prezentuje svoj slučaj i analizu, nakon čega sledi otvorena diskusija o različitim pristupima problemu.

Praktična vežba - Moralne dileme dezerterstva – Igranje uloga

Cilj je istraživanje moralnih dilema s kojima se suočavaju pojedinci u ratnim sukobima kada razmatraju dezerterstvo.

Učesnici se podele u parove i dobijaju zadatak da kroz igru uloga razmotre situaciju u kojoj vojnik razmatra dezerterstvo. Jedan član para igra vojnika, a drugi njegovog prijatelja ili člana porodice koji podržava ili osporava tu odluku.

Parovi diskutuju o moralnim, emotivnim i praktičnim aspektima dezerterstva iz različitih perspektiva:

1. Koje unutrašnje dileme vojnik oseća?
2. Kako društvo i okolina reaguju na njegovu odluku?
3. Da li je dezerterstvo opravdano u ovom slučaju?

Nakon završetka, svaki par kratko iznosi glavne tačke svoje rasprave, a zatim sledi grupnadiskusija o kompleksnosti moralnih izbora u ratnim okolnostima.

Praktična vežba: Razumevanje emocionalnih reakcija prema dezertterstvu

Cilj je razvijanje empatije prema dezertterima i razumevanje složenosti njihovih emocionalnih stanja.

Eduikator / Voditelj radionice prikazuje kratke snimke ili čita odlomke iz memoara ili intervjua sa dezertterima (ili članovima njihovih porodica).

Učesnici pišu kratke refleksije o tome kako misle da se dezertteri osećaju pre, tokom i nakon odluke da dezertiraju.

Zatim se grupi postavlja pitanje: "Koji su ključni emocionalni i psihološki izazovi sa kojima se dezertteri suočavaju?"

Diskusija:

Učesnici dele svoje refleksije, diskutujući o emocijama kao što su strah, krivica, stid, ali i olakšanje, osećaj slobode ili moralnog zadovoljstva.

Praktična vežba - Lične moralne vrednosti i rat

Cilj je razumevanje kako lične vrednosti utiču na pojedinca kada se suočava s ratnim situacijama.

Učesnicima se postavlja hipotetička situacija u kojoj se moraju odlučiti da li će učestvovati u ratu ili dezertirati, uzimajući u obzir vlastite vrednosti, političke stavove i okolnosti. Oni pišu svoje odgovore na pitanja:

1. Šta bi učinili u toj situaciji?
2. Koje vrednosti bi bile ključne u donošenju te odluke?
3. Kako bi ta odluka uticala na njih emocionalno i moralno?

Učesnici diskutuju o svojim odgovorima, istražujući kako bi njihove odluke reflektovale njihove vrednosti i osećanja.

Praktična vežba - Kreiranje kampanje podrške dezertterima i mirovnim aktivistima

Cilj je razvijanje svesti o ulozi mirovnih aktivista poput Vere Veibel Tatić i podrške dezertterima kroz konkretan zadatak.

Učesnici se podele u grupe i imaju zadatak da osmisle kampanju podrške dezertterima ili mirovnim aktivistima inspirisanu radom Vere Veibel Tatić.

Svaka grupa treba da:

1. Definiše ciljeve kampanje (npr. podizanje svesti o dezertterima kao mirovnim herojima, organizacija mirovnih okupljanja).
2. Odredi ključnu poruku i načine distribucije (društvene mreže, javni skupovi, saradnja s medijima).
3. Razradi plan konkretnih akcija i potencijalnih izazova.

Svaka grupa prezentuje svoju kampanju, a ostali učesnici postavljaju pitanja i daju povratne informacije o idejama.

Zaključci i refleksije

Otvoreni razgovor: Šta ste naučili o dezertterstvu kao moralnom i emocionalnom izazovu?

Završna poruka: Dezerterstvo je kompleksan fenomen koji odražava duboke moralne dileme i emocionalne tenzije, te je važno da ga analiziramo kroz različite perspektive kako bismo bolje razumeli individualne i društvene posledice.

ep.10 Žene u crnom

Ova radionica pruža mogućnost aktivnog učenja kroz praktične primere i diskusiju, razvijajući kod učesnika kritičko razmišljanje i veštine za mirovni aktivizam.

“Odgovornost, istrajnost, doslednost”

Kritičko slušanje

Šta je civilni otpor i kakve oblike može imati?

Šta su uloge civilnog otpora u društvu?

Koje veštine su potrebne za organizovani civilni otpor u društvu?

Istorija grupe "Žene u crnom" (njihova misija, delovanje, metode protesta).

Kako možemo da razumemo ulogu aktivističkih grupa poput "Žena u crnom" u mirovnom aktivizmu?

Grupna diskusija - Načini izražavanja nenasilnog otpora ratu u savremenom društvu.

- Šta je civilni otpor?
- Koji su oblici nenasilnog otpora koji su vam poznati?
- Kako mediji mogu podržati ili otežati rad mirovnih pokreta?
- Kako lokalne grupe, poput "Žena u crnom", mogu imati globalni uticaj?

Učesnici se dele u manje grupe, raspravljaju o navedenim temama, a zatim dele svoje zaključke s ostalim grupama.

Praktična vežba 1: Kreiranje mirovne akcije

Učesnici u grupama osmišljavaju nenasilnu akciju protesta ili performans u vezi sa aktuelnim sukobom ili problemom nasilja.

1. Definisanje ciljeva akcije (poruka koju žele poslati), u skladu sa odabranim problemom.
2. Izbor metoda (performans, tiha demonstracija, ulični umetnički performans, digitalna kampanja, itd.).
3. Planiranje logistike (gde, kada, kako organizovati, koji materijali su potrebni).
4. Razmišljanje o medijskoj vidljivosti (kako privući pažnju medija i javnosti).

Svaka grupa predstavlja svoj plan akcije pred ostalim učesnicima.

Praktična vežba 2: Analiza javne percepcije

Učesnici analiziraju snimke ili fotografije sa stvarnih akcija "Žena u crnom" (tihe protestne šetnje, simbolični performansi, itd.).

Pitanja za analizu:

- Kako ove akcije utiču na percepciju javnosti o ratu?
- Da li su njihove metode uvek dobro prihvaćene? Zašto da ili ne?
- Koji su izazovi sa kojima se suočavaju mirovne grupe u odnosu na reakciju države i medija?

Učesnici rade u parovima, a zatim diskutuju o svojim zapažanjima sa celom grupom.

Zaključci i refleksije *Otvoreni razgovor* Svaki učesnik deli svoj dojam o radionici, šta su naučili ikako se njihova percepcija civilnog otpora promenila tokom vežbi.

Završna poruka

Kratak osvrt na značaj nenasilnog otpora u svetu danas i kako lokalni pokreti mogu imati globalni uticaj.

Dodatni materijali

- Primeri dokumentarnih filmova o grupi "Žene u crnom".
- Tekstovi i članci o nenasilnom otporu i mirovnim pokretima.

Korišćeni izvori:

Barkley, E, Major, C i Cross, P. (2014) *Collaborative Learning Techniques: A Handbook for College Faculty* (2nd Edition). London: Wiley.

BBC 2018a. „BBC Sounds Audience Needs”. dostupno na: <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/403C7htQdBtQ9nQZXs2MJfY/bbc-sounds-audience-needs>

BBC. 2018b. *Sounds Commissioning – Making the most of the on-demand opportunity*. dostupno na: http://downloads.bbc.co.uk/radio/commissioning/BBC_Sounds_research_and_insights_Aug2018.pdf

Bernard, Z. (2017) *Here’s how technology is shaping the future of education*. <https://www.businessinsider.com/how-technology-is-shaping-the-future-of-education-2017-12#technology-is-providing-a-way-for-learning-models-to-become-increasingly-personalized-1>

Berry, R. 2006. „Will the iPod Kill the Radio Star? Profiling Podkasting as Radio.” *Convergence* 12(2): str. 143–162

Berry, R. 2016. „Part of the establishment: Reflecting on 10 years of podkasting as an audio medium” *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* 22(6): str. 661–671

Drigas, A i Angelidakis, P. (2017) “Mobile Applications within Education: An Overview of Application Paradigms in Specific Categories”, *International Journal of Interactive Mobile Technologies (iJIM)* 11(4):17, DOI: 10.3991/ijim.v11i4.6589.

European Comission (2018) *Digital Education Action Plan*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:22:FIN>.

Geoghegan, M., Klass, D. 2007. *Podkast Solutions: The Complete Guide to Audio and Video Podkasting*. New York: Springer-Verlag

Heick, T. (2019) *4 Phases Of Inquiry-Based Learning: A Guide For Teachers*. <https://www.teachthought.com/pedagogy/4-phases-inquiry-based-learning-guide-teachers/>.

How to make an educational podkast? - Tips and tricks for your first educational, 2018, URL: https://media-and-learning.eu/files/2021/07/Handout-how-to-make-an-educational-podkast_CFI2018.pdf

Jenkins, H. Purushotma R., Weigel M., Clinton K., Robison, A. 2009. *Confronting the Challenges of Participatory Culture – Media Education for the 21st Century*. London: MIT Press

Leigh Smith, B i J. MacGregor (1992) *What is Collaborative Learning?*. https://www.researchgate.net/publication/242282475_What_is_Collaborative_Learning.

Lindeberg, A. 2019. „So You Have a Podcast? What broadcasters and newspapers are doing with new forms of audio”. *Reuters Institute Fellowship Paper, Oxford University*. dostupno na: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/so-you-have-podcast>

Moravec, J. (2016) *A Theory of Invisible Learning*. <https://www.educationfutures.com/blog/post/theory-invisible-learning>.

Newman, N. 2019. „Inspired by *The Daily*, dozens of daily news podcasts are punching above their weight worldwide”. dostupno na: <https://www.niemanlab.org/2019/12/inspired-by-the-daily-dozens-of-daily-news-podcasts-are-punching-above-their-weight-worldwide/>

Newman, N., Gallo, N. 2019. „News Podcasts and the Opportunities for Publishers”. *Reuters Institute Fellowship Paper, Oxford University*. dostupno na: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-12/Newman_Gallo_podcasts_FINAL_WEB.pdf